

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Diplomová práce

2023

Eliška Prouzová

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Detektivní próza v literární výchově na ZŠ

diplomová práce

Autor: Eliška Prouzová
Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – anglický jazyk a literatura
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – český jazyk a literatura
Vedoucí práce: Mgr. Petra Bubeníčková, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Michal Čuřín, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Eliška Prouzová
Studium: P18P0389
Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - anglický jazyk, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - český jazyk

Název diplomové práce: **Detektivní próza v literární výchově na ZŠ**

Název diplomové práce Detective Prose in Literary Education at Elementary School
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zaměřuje na žánr detektivní prózy pro děti a mládež a jeho uplatnění ve výuce na 2. stupni základních škol. V teoretické části je představen detektivní žánr společně s jeho vývojem a charakteristickými znaky. Dále se práce věnuje již detektivní próze pro děti a mládež, kde jsou jednotlivě představeni vybraní autoři dětské detektivní prózy z českého i světového prostředí. Nedílnou součástí práce je analýza děl těchto autorů, která jsou žáky základních škol aktuálně čtená. Cílem této diplomové práce je charakterizovat a představit dětský detektivní žánr, zmapovat aktuálně čtenou tvorbu s detektivními prvky, a představit, jakým způsobem může být detektivka v hodinách literatury využita.

CIGÁNEK, Jan. *Umění detektivky: o smyslu a povaze detektivky*. Praha: Státní nakladatelství dětské literatury, 1962.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*.

CHALOUPKA, Otakar. *Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1985.

GEJGUŠOVÁ, Ivana. *Osobnosti a díla světové literatury pro děti a mládež*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2002. ISBN 80-7042-223-8.

ROSOVÁ, Milena. *Úvod do studia literatury pro děti a mládež*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2002. ISBN 80-7042-224-6.

Zadávací pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petra Bubeníčková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Michal Čuřín, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 12.11.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou závěrečnou práci *Detektivní próza v literární výchově na ZŠ* vypracovala pod vedením vedoucí závěrečné práce Mgr. Petry Bubeníčkové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Eliška Prouzová

Anotace

PROUZOVÁ, Eliška. *Detektivní próza v literární výchově na ZŠ*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2023. 54 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zaměřuje na žánr detektivní prózy pro děti a mladistvé a jeho uplatnění ve výuce na 2. stupni základních škol. V teoretické části je představen detektivní žánr společně s jeho vývojem a charakteristickými znaky. Dále se práce věnuje již detektivní próze pro děti a mládež, kde jsou jednotlivě představeni vybraní autoři dětské detektivní prózy z českého i světového prostředí. Nedílnou součástí práce je analýza děl těchto autorů, která jsou žáky základních škol aktuálně čtená.

Cílem této diplomové práce je charakterizovat a představit dětský detektivní žánr, zmapovat aktuálně čtenou tvorbu s detektivními prvky, a představit, jakým způsobem může být detektivka v hodinách literatury využita.

Klíčová slova: *dětská detektivní próza, detektivní próza, výuka literatury na 2. stupni ZŠ, realizace výuky, reflexe*

Annotation

PROUZOVÁ, Eliška. *Detective Prose in Literary Education at Elementary school*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2023. 54 pp. Diploma Thesis.

The diploma thesis focuses on the genre of detective prose for children and youth and its application in teaching at a lower-secondary school. In the theoretical part, the detective genre is presented together with its development and characteristic features. The work also deals with detective prose for children and youth, where selected authors of children's detective prose from the Czech and international environment are presented individually. An integral part of the work is the analysis of the works of these authors, which are currently read by lower-secondary school students.

The aim of the thesis is to characterize and present the children's detective genre, to map the currently read work with detective elements, and to present how the detective story can be used in literature classes.

Keywords: *children's detective prose, detective prose, literature teaching at lower-secondary schools, implementation of teaching, reflection*

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí práce Mgr. Petře Bubeníčkové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a konzultace, které mi při vypracování diplomové práce poskytovala. Také děkuji své rodině a blízkým, kteří mi věnovali podporu během celého studia.

Obsah

Úvod.....	9
1 Detektivní próza	11
1.1 Problematika zařazení žánru	11
1.2 Základní typologie detektivní prózy	12
1.3 Geneze detektivní prózy	13
2 Detektivní próza pro děti a mládež.....	18
2.1 Charakteristika	18
2.1.1 Porovnání s detektivní prózou pro dospělé.....	19
2.2 Geneze detektivní prózy pro děti a mládež	21
2.2.1 Geneze světové detektivní prózy pro děti a mládež	21
2.2.2 Geneze české detektivní prózy pro děti a mládež.....	24
2.3 Současní autoři detektivní prózy pro děti a mládež	26
2.3.1 Zahraniční autoři.....	26
2.3.2 Čeští autoři	28
2.4 Popularita detektivní prózy pro děti a mládež.....	31
2.5 Přínos ve výuce literatury na ZŠ	32
3 Detektivní próza v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání ...	34
4 Detektivní próza v literární výchově na ZŠ.....	36
4.1 Metodika tematického bloku.....	36
4.1.1 1. hodina.....	37
4.1.2 2. hodina.....	39
4.1.3 3. hodina.....	41
4.2 Reflexe realizace tematického bloku	43
4.2.1 1. hodina.....	43
4.2.2 2 hodina.....	45
4.2.3 3. hodina.....	47
Závěr	50
Seznam použité literatury	52
Seznam příloh	55

Úvod

V úvodu bych ráda objasnila důvod výběru tématu detektivní prózy a jejího využití v literární výchově na základní škole. Detektivní próza patří již dlouho k velmi oblíbeným žánrům ať už na poli literatury pro dospělé, nebo pro děti a mládež. Tomu nasvědčuje i její rozmanitý vývoj, ke kterému ve 20. století docházelo v mnoha zemích světa. I přes tento fakt však právě tomuto žánru literatury ve školním prostředí mnoho prostoru dáвано nebývá. Inspirací mi byly i mé vlastní zkušenosti či zkušenosti mých blízkých, kteří se díky detektivní próze pro děti a mládež dostali k většímu zájmu o literaturu jako takovou.

Teoretická část v první kapitole nejprve vymezuje výchozí téma pro detektivní prózu pro děti a mládež, čímž je detektivní próza určena dospělým čtenářům. Je zde popsán žánr společně s jeho definicemi, které zapříčiňují složitější zařazování žánru detektivky. V další podkapitole je popisována základní typologie detektivky pro dospělé z pohledu několika literárních teoretiků, jejichž názor se liší v závislosti na době vzniku. Nejširší část první kapitoly je věnována genezi detektivní prózy. Společně s ní jsou zde představeni klíčoví autoři a jejich díla, která jakýmkoliv způsobem proměnila dosavadní strukturu detektivky.

Druhá kapitola se již věnuje detektivní próze určené dětským recipientům. Nejprve je zde charakterizována tato forma žánru detektivky. Důležitou složkou je pak porovnání obou variant, detektivky pro dospělé i pro mládež. Ačkoliv toho mají mnoho společného, dětská forma nese určitá specifika a odlišnosti, ať už v podobě formy zločinu či postavě detektiva. Prostor je také věnován genezi varianty žánru a autorům současným, jejichž díla jakýmkoliv způsobem vynikají či jsou velmi čtená. Autoři jsou rozděleni do českého a zahraničního oddílu. Podkladem pro tuto část byly z velké části statistiky dětského oddělení Národní knihovny v Praze prováděné od roku 2020. Tyto statistiky se také promítají do kapitoly následující a společně s několika výzkumy dokreslují popularitu detektivní prózy pro děti a mládež. Konec druhé části teoretické části je věnován tomu, jaký přínos může mít detektivní próza ve výuce literatury na ZŠ.

Třetí kapitola teoretické části popisuje ukotvení detektivní prózy v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školy.

Praktická část diplomové práce obsahuje metodické listy utvářející jeden tematický blok věnující se detektivní próze. Ten je následně realizován v literární výchově na základní škole a na tuto realizaci navazuje reflexe. Pro účely realizace byla vybrána kniha *Agáta & doktor Lupa: Ukradený obraz* od Gerit Kopietzové a Jörga Sommera. Tematický blok bude realizován v šestém ročníku základní školy.

1 Detektivní próza

Pojem detektivka pochází z latinského slova *detegere*, které znamená odkrývat či odhalovat. Jedná se o primárně epický literární žánr zapadající do kriminální literatury, která se věnuje zločinu a jeho problematice, se zábavnou funkcí. Jedná se o žánr velmi rozšířený, který v sobě zahrnuje novely, povídky i romány. Ústředním motivem detektivky je motiv záhady, kterou se snaží hlavní postava – detektiv – společně se čtenářem vyřešit. „*Vyprávění je zaměřeno na vznik, rozvíjení, ověřování a zamítání detektivových (resp. čtenářových) hypotetických podezření, která autor konstruuje jako klamná, obtížně verifikovatelná.*“¹

1.1 Problematika zařazení žánru

Vývoj detektivní prózy je velmi rozvětvený. Během skoro dvou set let, kdy detektivka existuje, se v mnoha ohledech vyvíjela, proměňovala tak, aby co nejlépe zaujala čtenářovu pozornost. Díky tomuto existuje i mnoho pokusů o definici tohoto žánru. Cigánek v *Umění detektivky* definuje detektivní žánr takto: „*Detektivní román (povídka) je literární žánr, jehož důsledně pojatou epickou podstatou je zločin s motivem tajemství. Metodickému vyřešení výchozí epické premisy jsou kompozičně i výrazově podřízeny všechny literární prostředky.*“² Vlašín pak detektivku definuje jako žánr zábavné literatury, „*zahrnující souhrnně též „policejní“ romány, povídky a novely, zvané souhrnně detektivky; jejich jádro tvoří historie pátrání po neznámém pachateli zločinu; fabule rozvíjející v nejrůznějších obměnách motiv záhady a jejího řešení je konstruována podle schématu vítězného boje dobra se zlem.*“³ V těchto definicích si můžeme povšimnout toho, že každý autor detektivku definuje jinak. Obě definice se však jakýmsi způsobem doplňují. Především pak z druhé Vlašínovy definice je možné povšimnout si rozsáhlosti detektivní prózy, co se žánrové varianty týče. V publikaci *Encyklopedie literárních žánrů* Mocná a Peterka zařazují detektivku k žánru kriminální literatury.⁴ Jareš a Mandys ve své publikaci *Dějiny české detektivky* tuto informaci upřesňují. Kriminální próza je dle nich nadřazená žánru detektivní prózy. Jejich důvodem pro toto tvrzení je, že kriminální próza nenesе nutnost detekce a jejího nositele, detektiva, je proto

¹ MOCNÁ, Dagmar. Detektivka. In: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 106. ISBN 80-7185-669-X.

² CIGÁNEK, Jan. *Umění detektivky: o smyslu a povaze detektivky*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1962. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK). s. 215.

³ VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie*. 2. rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. s. 71.

⁴ MOCNÁ, Dagmar. Detektivka. In: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 106. ISBN 80-7185-669-X.

možné do kriminální literatury zahrnout širší spektrum děl s kriminálními motivy.⁵ V souvislosti s detektivní prózou určenou pro děti a mládež je však detektivka řazena i do žánru dobrodružné literatury. Kubeczková označuje detektivku jako subžánr dobrodružné tvorby pro děti a mládež (společně např. s historickým dobrodružným románem, románem pro chlapce, cestopisy a vědeckofantastickým románem pro mládež).⁶ Detektivní próza však bývá velmi často kontaminována dalšími žánry, například thrillerem. Zároveň se detektivní motivy promítají i v mnoha jiných žánrech, jako například v žánru fantasy, historických románech apod. To činí z detektivky poněkud problematický žánr, jehož znaky můžeme najít v mnoha dalších literárních útvarech, což ztěžuje žánrové pojmenování některých děl.

1.2 Základní typologie detektivní prózy

Základní rozdělení detektivní prózy můžeme najít např. v *Slovníku literární teorie* (1984) literárního historika Štěpána Vlašína. Ten zde popisuje dvě varianty pojetí detektivky: detektivku klasickou neboli intelektuální a detektivku senzační neboli romantickou. První varianta, klasická, si zakládá na racionalitě, logice a dedukci a dodržuje původní strukturu. Této variantě se pak věnovali autoři jako Arthur Conan Doyle, Gilbert Keith Chesterton, Dorothy Sayersová či Agatha Christie. Druhá varianta, detektivka senzační, již na racionálnu tolik neulpívá. Základem jí byl černý neboli gotický román (např. díla Edgara Allana Poea či Horace Wallpolea). Ti zasazovali příběhy do temných zákoutí hradů, lesů apod. a vyvolávali ve čtenáři silné emoce, hrůzu až děs. Tyto prvky po něm převzala i tato varianta detektivní prózy, nicméně prostředí bylo částečně pozměněno a situováno do velkoměst. Mezi autory můžeme řadit např. Edgara Wallace či Van Dina.⁷

Vlašín se částečně shoduje s dílem literárního teoretika Jana Cigánka. Ten v knize *Umění detektivky* (1962) však rozčleňuje detektivku více, a to na detektivní padělek, detektivku senzační, realistickou, fantastickou a dětskou. Detektivní padělek popisuje Cigánek takto: „*Literárně představuje padělek neorganickou sloučeninu prvků detektivních, prvků románu hrůzy s bulvárním románem dívčím i dobrodružným. Přebírá tradiční osnovu kronikářského vyprávění s banálními zápletkami a se stereotypním*

⁵ JAREŠ, Michal a Pavel MANDYS. *Dějiny české detektivky*. V Praze: Paseka, 2019. s. 21. ISBN 978-80-7432-977-7.

⁶ KUBECZKOVÁ, Olga. *Kapitoly z literatury pro děti a mládež*. 2018. s. 75. Dostupné z: <https://docplayer.cz/1219596-Literatura-pro-deti-a-mladez.html>.

⁷ VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie*. 2. rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. s. 71.

*střídáním situací a událostí.*⁸ Senzační detektivku připodobňuje k románu hrůzy (černému románu, gotickému románu) a z něj vycházejícímu thrilleru. Typická je pro ni např. hrůznost scén, četnost dějových zvrátů, dějový spád. Cigánek i tento typ detektivky řadí k literárnímu braku. Realistická detektivka se vyznačuje svým základem v reálných či pravděpodobných příbězích. Kompozice děl je logická a nutí čtenáře nad zápletkou přemýšlet. Autor ji rozděluje na dva typy: sociální a intelektuální, přičemž intelektuální typ se soustředí na logičnost zápletky či psychologickou věrohodnost. Sociální typ používá těchto dvou předností k zobrazení sociální skutečnosti. Čtvrtý typ, detektivka fantastická, balancuje podle Cigánka na hraně detektivky a utopie. „*Námětovým jádrem fantastické povídky může být vynález, nepravděpodobná utopie, která však má vždy charakter neobvyklého fantazijního nápadu.*“⁹ Dává zde za příklad detektivku *Čičač* (1944) od Eduarda Fikera, ve kterém je muži voperován psí čichový orgán. Poslední dětská detektivka je dle autora „*svěráznou aplikací detektivní osnovy*“. Od ostatních typů se odlišuje výrazným zjednodušením kompozice i stylu.¹⁰

1.3 Geneze detektivní prózy

První náznaky detektivky můžeme nalézt už v biblických příbězích (např. *Zuzana v lázni*¹¹). Dále se objevují v dílech pisatele bajek Ezopa¹² nebo v pohádkách z dálného orientu (např. japonská pohádka *Kočiči palác*, kdy se dívce Jukiko ztratí černá kočka a ona se ji vydává hledat).¹³ Detektivní próza se však jako žánr osamostatňuje až mnohem déle, konkrétně v 19. století. Ačkoliv většina jeho tvorby není primárně prózou detektivní, založení tohoto žánru bývá přisuzováno Edgaru Allanu Poeovi. Ten ve svých dílech *Vražda v ulici Morgue*, *Záhada Marie Rôgetové*, *Odcizený dopis* a *Zlatý brouk* nastavuje základní model tohoto žánru.¹⁴ Vytváří geniálního detektiva a k němu zároveň ne až tak geniální protějšek, u Poea ve formě bezejmenného vypravěče. Tzv. záhada uzamčeného pokoje, ze kterého nelze vyjít, ale i přesto je uvnitř nalezeno mrtvé tělo bez vraha, je

⁸ CIGÁNEK, Jan. *Umění detektivky: o smyslu a povaze detektivky*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1962. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK). s. 197.

⁹ Tamtéž, s. 203.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tento biblický příběh ze starého zákona pojednává o ženě Zuzaně, manželce Žida Jójakíma, kterou se snaží svést dva starci pod výhrůzkou obvinění z cizoložství. Zuzana je však odmítá a starci Zuzanu křivě obviní, je tudíž odsouzena k smrti. Zuzana se však obrací k Bohu, který jí sešle mladého Daniela. Ten vynutí přešetření celé události soudem, nechá oba starce vyslýchat odděleně, čímž dojde k zpochybnění rozsudku, odhalení lži a omilostnění Zuzany.

¹² V bajce *Stařena a lékař* vystupuje postava stařeny, která má nemocné oči, navštěvuje ji proto lékař, který jí nařizuje po aplikaci masti zavírat oči. Zatímco stařena odpočívá, lékař krade v jejím domě. Stařena však mizení věci přisuzuje zhoršujícím se zraku. Vše je pak prohlédnuto až před soudem.

¹³ ŠK VORECKÝ, Josef. *Nápady čtenáře detektivek*. Praha: Československý spisovatel, 1965. Otázky a názory (Československý spisovatel). s. 25-26.

¹⁴ MOCNÁ, Dagmar. Detektivka. In: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 106-114. ISBN 80-7185-669-X.

dalším typickým znakem detektivek, o jehož vznik se zasloužil právě E. A. Poe. Dalšími charakteristikami je pak nepečlivá policie nebo hlavní podezřelý, který však na konci viníkem není.¹⁵ Škvorecký pak uvádí dva nejdůležitější znaky detektivky vytvořené Poem: „... za první, že po vyloučení všeho nemožného musí být pravda to, co zbývá, ať je to sebepravděpodobnější, a za druhé, že čím fantastičtější případ vypadá, tím snadněji je řešitelný.“¹⁶ Vytváří se tak dva druhy detektivky, které byly popsány v části předchozí, detektivka klasická, intelektuální a detektivka senzační, romantická.¹⁷

Značnější popularity se však detektivní próze dostává až ve druhé polovině 19. století. Někteří autoři v této době píšou detektivky založené na ideji společenského románu. Mezi tyto autory patří například Charles Dickens se svou nedokončenou *Záhadou Edwina Drooda* nebo Wilkie Collins a jeho *Měsíční kámen* (1868), kniha, která je mnoha detektivními znalci považována jako jedna z nejlepších detektivek, jež kdy vyšly. Collins totiž vytvořil zápletku, která spočívala v odhalení nevyřešeného zločinu profesionály i amatéry. Druhá skupina autorů však detektivku ztvárnila v duchu žánru populární literatury. Émile Gaboriau, francouzský spisovatel, se přímo inspiroval Edgarem Allanem Poem a aplikoval jeho detektivní postupy do svých románů, například do *Případu vdovy Lerougeové* (1866). Pro širokou veřejnost nejznámějším spisovatelem tohoto odvětví je bezesporu Arthur Conan Doyle.¹⁸ Podle typologie Vlašina, se A. C. Doyle řadí rovněž do zmiňované detektivní literatury klasické, intelektuální.¹⁹ Svými četnými povídkami a romány, zachycujícími nejen příběhy geniálního detektiva Sherlocka Holmese, prosadil detektivku do povědomí široké veřejnosti. Detektivní próza byla od této chvíle pokládána za jakousi intelektuální hru a její žánr dostal pevná uzákoněná pravidla. Ve stopách A. C. Doylea pak šli autoři jako R. A. Freeman, S. S. Van Dine nebo J. Dickson Carr.²⁰ Oproti detektivce klasické pak vznikala detektivka romantická, která vycházela z dřívějšího gotického románu. Poskytovala autorům více prostoru pro vylíčení děsu a trýzně, kterou postavy těchto děl prožívají.²¹

Ve dvacátých letech 20. století se ve Spojených státech amerických formuje tzv. drsná škola (okruh spisovatelů sdružených kolem časopisu *Black Mask*). Ta představuje

¹⁵ ŠKVORECKÝ, Josef. *Nápady čtenáře detektivek*. Praha: Československý spisovatel, 1965. *Otázky a názory* (Československý spisovatel), s. 21-22

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie*. 2. rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. s. 71.

¹⁸ MOCNÁ, Dagmar. *Detektivka*. In: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. s. 108. ISBN 80-7185-669-X.

¹⁹ VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie*. 2. rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. s. 71.

²⁰ MOCNÁ, Dagmar. *Detektivka*. In: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. s. 106-114. ISBN 80-7185-669-X.

²¹ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002. s. 64. ISBN 80-7319-020-6.

nový koncept detektiva, který je jakýmsi outsiderem řešícím zločiny uskutečňující se v amerických velkoměstech. Autoři píšící pod drsnou školou se v některých případech částečně odkloňují od detektivky směrem k thrilleru či společenskému románu kritizujícímu tehdejší společenské poměry. Mezi tyto bychom mohli řadit Dashiella Hammeta, Raymonda Chandlera, Mickeyho Spillane nebo britského spisovatele Petera Cheyneyho. Ve Velké Británii se však styl psaní detektivek inspirovaný E. A. Poem zachoval. Detektivku jako složitou hádanku začaly v této oblasti rozvíjet především ženské autorky, např. Dorothy Sayersová, Ngaio Marshová, P. D. Jamesová nebo známá Agatha Christie. Ta situovala své detektivní příběhy na anglický venkov a mnohými jsou považovány za naprostý vrchol detektivní literatury.²² Velké oblibě se pak v 60. letech těšilo dílo Maria Puza *The Godfather* (1969), v češtině *Kmotr*, mapující život mafiánské rodiny, který byl také zfilmován. „Zdá se, že aspektem *The Godfather*, který měl nejhlubší dopad na americkou veřejnost, bylo Puzovo použití ústředního symbolu rodiny.“²³ V současné době je jedním z nejznámějších autorů detektivek norský spisovatel Jo Nesbø (např. série s detektivem Harry Holem). Za zakladatele žánru severské detektivky je však považována dvojice švédských autorů Maj Sjöwallová a Per Wahlöö.²⁴ Detektiv těchto próz bývá jakýmkoli způsobem odlišný od zažité sociální normy např. nadměrným požíváním alkoholu či jiných drog. Děj bývá situován do typického severského chladného prostředí, činy bývají velmi surové a odchyľují se od předchozího trendu organizovaného zločinu.

Detektivní próza se na českém území nejprve objevovala především v podobě přeložených stěžejních děl z dílny autorů, které jsem zmiňovala výše. S větší popularitou se však u široké veřejnosti setkala periodicky vydávaná díla v podobě sešitů, mezi něž patří příběhy detektiva Nicka Cartera, které se dočkaly své české obměny v podobě série s detektivem Léonem Cliftonem. Autor tohoto cyklu však není znám. Mnoho autorů zasazovalo své příběhy na anglická šlechtická sídla a vydávali pod anglickými pseudonymy. Detektivní prvky pak ve svých dílech začal užívat např. Karel Čapek (*Povídky z jedné kapsy, Povídky z druhé kapsy*, 1929) nebo Karel Poláček (*Hlavní přelíčení*, 1832). V našem prostředí je však za zakladatele české detektivky považován

²² MOCNÁ, Dagmar. Detektivka. In: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 108-109. ISBN 80-7185-669-X.

²³ CAWELTI, John. *The Mythology of Crime and Its Formulaic Embodiments*. In *Adventure, Mystery, and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture*. 2014, s. 327.

„This single aspect of *The Godfather* seems to have made the deepest impact on the American public is Puzo's use of the central symbol of „the family“.“

²⁴ GRZYDEHØJ, Anne. *Nordic Noir*. In: Lindskog A. & Stougaard-Nielsen J. (Eds.), *Introduction to Nordic Cultures*. 2020, s. 117–129. ISBN 978-1-78735-399-2

Emil Vachek. Společně s Karlem Čapkem vytvářejí vlastní představu o obyčejném českém detektivovi. Dalším důležitým autorem byl Eduard Fiker. Ten pojal detektivku odlišně a inspiroval se gotickými thrillery britského spisovatele Edgara Wallace. Díla zasazoval buď do prostředí Anglie nebo naopak do okrajových částí Prahy. Detektivka se také začala objevovat v groteskních, humorných a parodických adaptacích.²⁵

Po 2. světové válce byla detektivka na českém území nucena k částečné přeměně. Ideologizace zasáhla i tento žánr a vznikala díla, která buď silně vystupovala proti poraženému Německu nebo díla podporující komunistický režim. Autoři jako Emil Vachek nebo Eduard Fiker se snažili žánr redefinovat tak, aby sloužil tehdejší politickým požadavkům. Detektivka měla být vážnou výpovědí o tehdejší realitě a měla zároveň více popisovat společenské souvislosti příběhů. Mezi nové autory patřil např. Pavel Hanuš (*Jupiter s pávem*, 1967). V 60. letech docházelo postupně k uvolňování režimu a s tím se ruku v ruce uvolňovaly i požadavky kladené na detektivní prózu. Angloamerická podoba detektivky proto dostala opět svůj prostor a do popředí se dostávala především již zmiňovaná drsná škola. Vznikat začaly také historické detektivky, kterým se věnovali Josef Škvorecký a Jan Zábrana (*Vražda pro štěstí*, 1962, *Vražda se zárukou*, 1964 a *Vražda v zastoupení*, 1967). Škvorecký pak i mimo detektivky historické psal tzv. intelektuální šarády odehrávající se v současnosti (*Smutek poručíka Borůvky*, 1966, *Hříchy pro pátera Knoxe*, 1973).²⁶ Díky tomu, že se v této době začali detektivkám věnovat i ti spisovatelé, jejichž tvorba detektivku nezahrnovala, začala detektivní próza nabývat na slohové kvalitě a zároveň se žánrově posunula k umělecké próze. Mezi tyto autory patří Hana Prošková (*Měsíc s dýmkou*, 1966), Ladislav Fuks (*Příběhy kriminálního rady*, 1971), Hana Bělohradská (*Poslední večere*, 1966) či Karel Michal (*Gypsová dáma*, 1967). Tito autoři navíc vkládali do svých detektivek postupy psychologické prózy. K oddechové variantě se pak přiklonil spisovatel Václav Erben. Během normalizace pak došlo k obnovení vydávání sešitové produkce (edice *Magnet*), které se navrátila i značná míra ideologizace.²⁷ Jedním z autorů byl Jan Procházka, který mimo jiná svá díla (*Lišky mění srst*, 1983, *Zločin na zámku*, 1991) dal podobu televiznímu seriálu *Třicet případů majora Zemana* (1975-1980).²⁸

²⁵ MOCNÁ, Dagmar. Detektivka. In: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 106-114. ISBN 80-7185-669-X.

²⁶ Tamtéž, s. 111.

²⁷ Tamtéž, s. 112.

²⁸ Tamtéž, s. 106-114.

Po sametové revoluci začali autoři přizpůsobovat svá díla novým podmínkám. Spisovatel Jaroslav Velinský popisuje ve svém díle *Konec perského prince* (1995) realitu tehdejší doby, kdy propuklo podnikatelství, které díky své novosti a pro veřejnost nepřehlednosti bylo ke zločinu velmi příznivé. Velinský se výrazně inspiroval principy drsné školy. Vznik nových televizních stanic dal také prostor ke zrodu mnoha detektivních seriálů, které začaly psaným detektivkám silně konkurovat.²⁹

V nynější době zájem o detektivku neutuchá, stejně je tomu i v její tvorbě. Současnou detektivní prózu, která vzniká v České republice, zpracovává poslední díl dokumentární série z dílny České televize *Česká detektivka* z roku 2022. Série čítá celkem devět dílů, ve kterých je literárními teoretiky představována detektivní tvorba od první poloviny 20. století až po díla nynější. V posledních 20 letech narostl dle dokumentu počet ženských tvůrkyň detektivní prózy. Mezi ně můžeme zařadit např. Zdenku Hamerovou (*Nářek ze tmy*, 2018), jež využívá vedle kriminálních motivů prvky hororové a psychologické, či Marii Rejfovou (*Kdo maže, ten jede*, 2019), která své detektivky kombinuje s prvky romantické komedie. Prvky psychologické využívá dále například Martina Klevisová (*Drak spí*, 2020), zároveň zasazuje svá díla do různých regionů České republiky nebo i do Holandska či Norska. I přes toto umístění se však neubírá cestou severské detektivky. Dalšími autory situujícími svá díla do českých regionů je např. Petr Sagitarius či Jan Březina. Velmi populárním autorem je Vlastimil Vondruška. Své detektivky zasazuje do prostředí středověku (série *Hříšní lidé Království českého*, 2002-2022) nebo renesance (série *Letopisy královské komory*, 2006-2022). Historickými detektivkami je znám také Jan Bauer nebo Stanislav Češka. Jejich díla jsou však kritikem Pavlem Mandysem označována za méně kvalitní, nicméně jejich popularita je také vysoká. V duchu drsné školy pak píše například Martin Goffa nebo Štěpán Kopřiva. Velmi oblíbenou autorkou, jejíž díla byla i zfilmována, je Iva Procházková (*Vraždy v kruhu*, 2014, *Doteky zabitých*, 2021). Sama Iva Procházková v dokumentu zmiňuje velmi zajímavý fakt. Brutalita činů spáchaných v detektivních příbězích se neustále zvyšuje. Podle ní je tomu především proto, že i v reálném světě brutalita stoupá. Filmové adaptace se dočkaly i detektivky Michala Sýkory (*Případ pro exorcistu*, 2012) a Miloše Urbana (*Santiniho jazyk*, 2005), který užívá kriminálních a historických motivů.³⁰

²⁹ Tamtéž, 2004, s. 106-114.

³⁰ *Česká detektivka*. 9. díl. Současnost. TV, ČT art, 30. 11. 2022. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/13917621068-ceska-detektivka/221562264050009/>

2 Detektivní próza pro děti a mládež

Detektivní próza pro děti a mládež je velmi oblíbenou a důležitou součástí zábavné literatury určené mladším čtenářům. Podle průzkumu vedeného Hanou Friedlanderovou, Irenou Prázovou, Hanou Landovou a Vitem Richterem, vydaného v roce 2018 v podobě knihy s názvem *České děti a mládež jako čtenáři 2017*, jsou detektivní próza a žánry, do kterých detektivka zasahuje, mládeži stále vyhledávané. „Starší děti zase preferují tyto žánry: *fantasy, sci-fi, dobrodružné knihy, knihy o lásce, detektivky, dále pak komiksy, příběhy o dětech a mládeži, encyklopedie, naučnou literaturu a básně.*“³¹

2.1 Charakteristika

Detektivní próza pro děti a mládež bývá řazena do několika odvětví literatury určené pro tuto věkovou skupinu. Otakar Chaloupka ji uvádí jako žánr, který je součástí dobrodružné literatury. Celý soubor děl, která se řadí právě do dobrodružné literatury, je velmi široký. Můžeme zde naléznout např. historický dobrodružný román, science fiction, cestopisné dobrodružství apod.³²

Hlavní postavou bývá ve většině případů detektiv. Této role se ujímá dítě nebo skupina dětí. Dětský detektiv nebývá, až na svou schopnost bystřejšího pozorování a úvah, nijak výrazně odlišný od svých vrstevníků. Výjimkou může být například *Zmizení hradu Karlštejna* (1996) od Čenka Pražáka, v němž vystupují coby detektivové nadpřirozené bytosti.³³ Vypravěčem proto může být samotný detektiv, v tomto případě by se jednalo o vypravěče personálního, nebo vypravěč nadosobní, vševědoucí, který čtenáři dodává další informace, o kterých sám detektiv neví. Upřesňuje tím recipientovi příběhové souvislosti. Antagonistou, neboli pachatelem zločinu, je podle Duškové ve většině případů člověk dospělý, popřípadě opět fantastická postava, pokud je detektivka kontaminována jiným žánrem, například pohádkou.³⁴

Hlavní motiv zločinu zaujímá v dětské detektivce převážně krádež, zmizení nebo jiná záhada, která nemá nic společného s násilným úmrtím člověka. V některých detektivních příbězích určených dětem však stále vraždu nalézt můžeme, ať už se jedná

³¹ FRIEDLANDEROVÁ, Hana, Irena PRÁZOVÁ, Hana LANDOVÁ a Vít RICHTER. *České děti a mládež jako čtenáři 2017*. Brno: Host, 2018. s. 70. ISBN 978-80-7577-804-8.

³² CHALOUPKA, Otakar a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury III*. Praha: Albatros, 1979. s. 93.

³³ DUŠKOVÁ, Lucie. Současná dětská detektivka. In *Ladění*. Roč. 7, 2002, č. 1, s. 2.

³⁴ Tamtéž, s. 3.

o usmrcení jiného člověka (Astrid Lindgrenová: *Svěřte případ Kallovi*, 1951) nebo smrt zvířete (Petra Soukupová: *Kdo zabil Snižka?*, 2017).

Kompozici díla Dušková charakterizuje následovně: „*Syžet dětských detektivek se odvíjí z jednoho bodu do druhého, vyvíjí se tedy lineárně. Pohyb hrdinů při pátrání, na němž je syžet založen, má totiž lineární povahu. Východím bodem syžetového pohybu je spáchání zločinu či nalezení určité záhady (plánek, šifra, říkanka) a závěrečným bodem odhalení zločinu. Mezi těmito body se odvíjí děj.*“³⁵ Příběh začíná zjištěním o zločinu opředeném tajemstvím, následovaném samotným vyšetřováním, které vede k rozuzlení a odhalení.

Důležitý pro dětskou detektivku je i vývoj příběhových aktérů a jejich vztahů. Jejich přátelství jsou zkoušena mnoha událostmi a během příběhu se posouvají. Detektivce to dodává i na jakémisi psychologickém významu.³⁶

2.1.1 Porovnání s detektivní prózou pro dospělé

Detektivka pro děti a mládež nese mnoho společných charakteristických rysů s detektivkou určenou dospělým čtenářům. Detektivní próza totiž byla původně určena pouze dospělým čtenářům, dětská varianta žánru se začala vyvíjet až mnohem déle. Převzala si proto od své předchůdkyně většinu základních charakteristických rysů a zbylé přizpůsobila nižšímu věku recipienta.

První zásadní odlišností je nejspíše zařazení žánru. V detektivní próze pro dospělé je označována jako žánr samostatný nebo jako subžánr kriminální prózy. Detektivka pro děti a mládež má žánrové zařazení poměrně komplikovanější, vzhledem k výraznější kontaminaci žánru žánry jinými. Někdy je tak řazena do prózy dobrodružné, příběhové prózy s dětským hrdinou či je samostatně vyčleněna jako dětská detektivka.

Jako další odlišnost mohu zmínit proměnu hlavní postavy. Detektivem nebývá člověk dospělý, nýbrž dítě či skupina dětí přibližně ve věku čtenáře, pro kterého je příběh primárně určen.³⁷ Kvůli prolínání světa dospělých a světa dětí se zároveň často stává, že tato skupina dětí, která případ vyšetřuje, bývá dospělými považována z pouhou „partu dětí“ a nikdo je zprvu nebere vážně.³⁸ Toto s sebou nese mnoho odlišností. Detektiv si

³⁵ DUŠKOVÁ, Lucie. Současná dětská detektivka. In *Ladění*. Roč. 7, 2002, č. 1, s. 6.

³⁶ Tamtéž, s. 6.

³⁷ Tamtéž, s. 2.

³⁸ ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. *Chris Routledge: words and pictures* [online]. England, 2010 [cit. 2022-12-22]. Dostupné z: <https://chrisroutledge.co.uk/writing/crime-and-detective-literature-for-young-readers/>

v dětských detektivkách například nelibuje ve společnostech zahrnutých formách zábavy, jako je například závislost na návykových látkách (např. Sherlock Holmes). Celkově v detektivkách pro dospělé bývají detektivové jacísi podivíni velmi odlišní od normálu, což o těch dětských neplatí. Vedlejší postavy obsahují obě varianty žánru a navzájem si je jejich zobrazení a vztahy v mnohém podobné. I v dětské detektivce můžeme totiž najít dvojici detektiv-pomocník, kdy má pomocník často i funkci odlehčení situace prostřednictvím humoru (např. série *Doktor Proktor*). Při vedení vyšetřování skupinou dětí nehraje roli pohlaví postav. Mnohdy spolupracují chlapci a dívky společně.³⁹ Dětské detektivové jsou zároveň více vykreslování, co se jejich rodinného zázemí týče, než detektivové dospělí. Děti se často potýkají s výchovou pouze jednoho z rodičů, naprostým nezájmem ze strany rodičů či s jejich úmrtím.⁴⁰

S tímto se spojuje i problematika vypravěče. V klasických detektivních dílech bývá vypravěčem především samotný detektiv, stejně jako je tomu i u detektivky dětské. V některých detektivkách pro dospělé však role vypravěče přechází na jeho věrného pomocníka, např. Dr. Watsona v příbězích o Sherlocku Holmesovi.

Detektivka pro mladší čtenáře však skýtá i další specifika, kterými se odlišuje od verze pro dospělé. Zločin, který v detektivkách pro dospělé většinou spočívá ve vraždě, je v dětských detektivkách velmi často nahrazován méně invazivním a jemnějším, nicméně stále nemorálním činem.⁴¹ Jak bylo zmíněno výše, jedná se nejčastěji o záhadu, krádež či zmizení.

Kompozice děje bývá zpravidla stejná. Je důležité také zmínit velmi časté zakončení detektivek pro mládež. Konce bývají mnohem šťastnější a plno věcí se vrací do bodu, ve kterém bylo před spácháním zločinu. Tento fakt plyne především z toho, že příběh neobsahuje zmiňovanou vraždu, ale zločin, který může být nějakým způsobem napraven, dán do pořádku. Pro příběhy obsahující vraždu jako hlavní zločin toto tvrzení však již neplatí.

³⁹ NEMCOVÁ, Jana. *Hra na život, útok na city*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2004. s. 82. ISBN 80-8050-769-4.

⁴⁰ ROUTLEDGE, Christopher. *Crime and Detective Literature for Young Readers*. *Chris Routledge: words and pictures* [online]. England, 2010 [cit. 2022-12-22]. Dostupné z: <https://chrisroutledge.co.uk/writing/crime-and-detective-literature-for-young-readers/>

⁴¹ DUŠKOVÁ, Lucie. Současná dětská detektivka. In *Ladění*. Roč. 7, 2002, č. 1, s. 2.

2.2 Geneze detektivní prózy pro děti a mládež

Detektivní próza původně nebyla určena čtenářům dětským. Z žánru pro dospělé čtenáře se detektivka, která byla primárně určená dětským čtenářům, začala vyčleňovat ve třicátých letech 20. století. V této chvíli už měla pevné základy dané předchozími díly pro čtenáře dospělé ve formě určitých pravidel a postupů, o kterých jsem psala výše. Prvky detektivky se pak začaly dostávat do dvou forem dětské literatury, do dobrodružné prózy a příběhové prózy s dětskými hrdiny.

2.2.1 Geneze světové detektivní prózy pro děti a mládež

První příběhy pro děti a mládež, které obsahovaly detektivní prvky, můžeme nalézt již v 19. století. Motivy detektivky nalézáme například v díle *Tom Sawyer detektivem* (1896) od Marka Twaina, které volně navazuje na předchozí tituly *Dobrodružství Toma Sawyera* a *Dobrodružství Huckleberryho Finna*. Poprvé je zde nahrazován intelektuální dospělý detektiv detektivem dětským, i přes to, že příběh byl původně určen dospělým čtenářům.⁴²

Po první světové válce však tvorba detektivní prózy pro děti a mládež začala rychle narůstat. Mezi autory můžeme zařadit například Erica Kästnera, Enid Bliton, Julii Cambell Tatham nebo Edwarda Stratemeyera.

Edward Stratemeyer, americký spisovatel, je Routledgem označován za jednoho z nejvlivnějších spisovatelů detektivky pro děti a mládež. Založil vydavatelství *Stratemeyer Syndicate* a již v roce 1899 vytvořil jeho první sérii s detektivními prvky *The Rover Boys*. Série popisuje příběhy třech bratrů, jejichž dobrodružství se odehrávají v okolí vojenského internátu. Odhalují společně spiknutí a řeší záhady, přičemž se často postaví autoritářským dospělým. Jednalo se však spíše o dobrodružné příběhy a záhady, kde nebyl příliš kladen důraz na samotnou dedukci, ale spíše na dobrodružnost. Změna nastala ve dvacátých letech 20. století s vydáním série *The Hardy Boys* (1927), ve které se již důraz na dedukci klade a můžeme ji tedy označit za plnohodnotnou detektivku pro děti a mládež. Hlavními postavami jsou dva náctiletí bratři, Frank a Joe, bojující se zločinem a případy, které dospělé zaskočily. Série se těšila velkému úspěchu, někteří však knihy odsuzovali kvůli údajné škodlivosti pro mládež: „... *the books in which they*

⁴² ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. *Chris Routledge: words and pictures* [online]. England, 2010 [cit. 2022-12-22]. Dostupné z: <https://chrisroutledge.co.uk/writing/crime-and-detective-literature-for-young-readers/>

*appeared were considered by many parents, teachers, and librarians, to have a damaging effect on the minds of their young readers.*⁴³

V Evropě se detektivka rozvíjela také. Ve francouzském prostředí začaly vycházet kolem třicátých let 20. století knižní série o Tintinovi (1929) od spisovatele písíciho pod pseudonymem Herge. V mnoha ohledech jsou příběhy o Tintinovi podobné příběhům *The Hardy Boys*. Zásadní rozdíl však nastává v charakteru vyšetřovatele. Zatímco Stratemeyerovy postavy vývoj postrádají a dají se považovat za jakési postavy nutné pouze pro zápletku, Tintin je realizován plně.⁴⁴

V Německu se touto dobou začal detektivní literatuře pro děti a mládež věnovat Eric Kästner. Mezi jeho detektivky patří např. *Emil a detektivové* (*Emil und Die Detektive*, 1933) nebo *Kulička a Toník* (*Pünktchen und Anton*, 1933). První zmiňovaná kniha a zároveň jeho úplná prvotina mu přinesla velký úspěch. Setkáváme se zde s příběhem malého chlapce Emila. Ten se se zločinem setkává při cestě do Berlína, kdy je mu odcizen veškerý peněžní obnos, který u sebe má. Boj se zločinem probíhá způsobem aktivizace místních dětí, které se společně s hlavní postavou snaží podezřelého dopadnout.⁴⁵

Velkému úspěchu se začaly ve třicátých letech těšit komiksové podoby detektivky. Komiksové nakladatelství *DC* (*Detective Comics*), dnes velmi známé především díky množství filmových snímků o superhrdinech (např. *Joker*, 2019, *Aquaman*, 2017), vydávalo detektivní komiksy již od roku 1937. Jedním z nich je například komiksová série o Batmanovi, který pátrá po zločincích a mstí vraždu své matky. Komiksy s prvky detektivky vydávalo i neméně známé nakladatelství *Marvel*, které má v dnešní době podobný koncept jako *DC*.⁴⁶ Obě tato nakladatelství se pak odklonila od detektivní tematiky a přesunula svou tvorbu směrem k žánru sci-fi.

Jak je možné vidět, ve všech výše zmíněných detektivkách zastává postavu vyšetřovatele nebo detektiva mužský hrdina. Změnu v tomto aspektu přinesla na počátku třicátých let série o dívce Nancy Drew. Ta opět vznikla pod nakladatelstvím *Stratemeyer Syndicate* a psala ji Mildred Wirt pod pseudonymem Carolyn Keene. Podle Routledgea je Nancy důležitou postavou především svým vlivem na mnoho tehdejších

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ DOROVSKÝ, Ivan, Vlasta ŘEŘIČHOVÁ a Athena ALCHAZIDU. Slovník autorů literatury pro děti a mládež. Praha: Libri, 2007. s. 450. ISBN 978-80-7277-314-5.

⁴⁶ Tamtéž.

děti a započíná růst meziválečného feministického vlivu. V příbězích je totiž zdůrazňována ne pouze typická dívčí stránka Nancy, ale zároveň ji prolíná její praktická a fyzicky zdatná stránka, typičtější pro mužské hrdiny.⁴⁷ Další dívčí detektivkou je například *Judy Bolton* (1932-1967) od Margaret Stutton. Série o ní byla neméně úspěšná než ta o Nancy, dokonce bývá považována za kvalitnější. Vezmeme-li totiž v potaz sociální pozadí Nancy (bohatá a prakticky dokonalá dívka), Judy se mnohem blíže přibližuje běžným čtenářům.⁴⁸

Ve čtyřicátých letech se detektivním příběhům věnovala britská spisovatelka Enid Blytonová, autorka série *Správná pětka* (*Famous Five*, 1942, v češtině 1992) a *Tajná sedma* (*Secret Seven*, 1949, v češtině 1998). V sérii *Správná pětka* jsou hlavními postavami 4 kamarádi, se kterými po zločinech pátrá i pes Timmy. Jako ve většině dětských detektivek jsou tyto děti neohrožené, jezdí na mnoho výletů a dohled rodičů zde není zmiňován skoro vůbec, což spojuje velké množství detektivek pro děti a mládež.⁴⁹ V příbězích bývají zmiňovány i motivy, kterým se více pozornosti dostává až v dnešní době, např. gender. Jednou členkou party dětí je ve *Správné pětce* také dívka, která si nechává říkat pouze chlapeckým jménem. Dívčí, rodné, vynechává, často dává najevo, že by byla raději chlapcem než dívkou.

Významnou spisovatelkou nejen detektivní literatury pro děti a mládež padesátých let byla Astrid Lindgrenová. Série o dětském detektivovi Kalle Blomkvistovi, vycházející mezi roky 1946 až 1953, je situována na jih Švédska. V této trilogii Kalle řeší společně se skupinou dětí vraždu, krádež a únos. Příběh je propleten běžnými šarvátkami a hrami dvou mezi sebou soupeřících skupin dětí, a právě díky těmto hrám se dostávají na stopu zločinu a pomáhají ho vyřešit.⁵⁰

V šedesátých letech se detektivka pro děti a mládež opět lehce mění. Poprvé se zde začínají objevovat jakési interaktivní detektivky, které se snaží čtenáře do příběhu vtáhnout co nejvíce. Jejich strategie spočívá v samotné úloze čtenáře, který musí na některých stránkách sám řešit úlohy. Americký spisovatel Donald J. Sobol přišel právě s tímto konceptem ve své sérii *Encyclopedia Brown Mysteries* (1963) a nabídl tím čtenářům mnohem větší zapojení do příběhu. V osmdesátých letech přišel velký rozvoj

⁴⁷ ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. *Chris Routledge: words and pictures* [online]. England, 2010 [cit. 2022-12-22]. Dostupné z: <https://chrisroutledge.co.uk/writing/crime-and-detective-literature-for-young-readers/>

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež: Ve srovnávacím žánrovém pohledu*. SPN – Státní pedagogické nakladatelství. 1984. s. 105. ISBN 14-326-84

počítačové techniky a s ním přišla i další inovace detektivní prózy pro děti a mládež. Některé detektivky tak byly převáděny i do herních verzí (Charlie Higson: *Young Bond*⁵¹, 2007).⁵²

Světová dětská detektivka se v 21. století inspiruje předešlými, již vymyšlenými koncepcemi. Objevují se proto jak detektivky klasické, tak detektivky vyžadující větší zapojení čtenáře přidáním logických úkolů, chytrými lupami (pomůcka přidávaná ke knize, pomocí které čtenář odhaluje skryté nápisy či obrázky v ilustracích) apod. Zároveň jsou i nadále přepracovávány detektivky určené dospělým čtenářům do podoby dětem více vhodné zjednodušováním nebo například formou komiksů (např. Tim Dedopulos: *Hádanky a hlavolamy Sherlocka Holmese*, 2017).

Společným znakem pro dětské detektivky je také to, že stírají rozdíly mezi dospělými a dětmi. Hlavní hrdinové detektivek pro děti jsou nuceni k dospělému chování, k zodpovědnosti a racionalitě.⁵³

2.2.2 Geneze české detektivní prózy pro děti a mládež

Geneze české detektivní prózy pro děti a mládež na našem území ve velkém kopíruje genezi dětské detektivky zahraniční.

Podle Lucie Duškové, autorky teoretické literární studie týkající se vývoje české dětské detektivky, začala česká detektivní próza pro děti a mládež vznikat, stejně jako ta světová, ve třicátých letech 20. století. Jako zakladatele zde zmiňuje Františka Langera, Václava Řezáče, Eduarda Fikera, Josefa Věromíra Plevu, Jaroslava Foglara a Josefa Heyduka.⁵⁴ Je však nutno podotknout, že česká detektivka pro děti a mládež se ve velkém překrývá s literaturou dobrodružnou.

Plně se však dětská detektivka začala rozvíjet až v šedesátých letech. To bylo podmíněno především druhou světovou válkou a následnou odmlkou dobrodružné literatury, kterou bylo v padesátých letech velmi opovrhováno.⁵⁵ Jedním z důležitých autorů byl Miloslav Švandrlík, který své detektivní příběhy pojímal velmi humoristicky. Hlavními aktéry jeho detektivek jsou žáci Kopyto a Mňouk, kteří spolu zažívají mnoho

⁵¹ knižní série navazující na Iana Fleminga a jeho Jamese Bonda

⁵² ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. *Chris Routledge: words and pictures* [online]. England, 2010 [cit. 2022-12-22]. Dostupné z: <https://chrisroutledge.co.uk/writing/crime-and-detective-literature-for-young-readers/>

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ DUŠKOVÁ, Lucie. Současná dětská detektivka. In *Ladění*. Roč. 7, 2002, č. 1, s. 2.

⁵⁵ Tamtéž.

dobrodružství spojených právě s detektivním vyšetřováním. Podobným způsobem psal v sedmdesátých letech svá díla také Vojtěch Steklač (např. *Boříkovy lapálie*, 1970).⁵⁶ Podle Duškové však největší rozmach detektivní prózy nastává v osmdesátých letech. V tuto chvíli začínají publikovat díla pro děti a mládež autoři, kteří se původně zabírali výhradně příběhy pro dospělého čtenáře. Mezi ně můžeme řadit Evu Kačírkovou či Vladimíra Přibského, který některé své romány pro dospělé přepracovával do dětské podoby. Další autorkou osmdesátých let byla například Jana Knitlová s knihou *Bota jménem Melichar* (1986).⁵⁷

V devadesátých letech geneze detektivky částečně stagnovala. Výrazným počinem, který však detektivku pro mladší čtenáře pojal velmi odlišným způsobem, bylo *Zmizení hradu Karlštejna* (1996) od Čeňka Pražáka. Dílo je považováno za detektivní pohádku, což je ostatně vedeno jako podnázev tohoto titulu. Pražák zde používá mnoho pohádkových, až fantastických motivů, ať už se to týká samotných vyšetřovatelů či způsobů vyšetřování. Můžeme zde proto objevit typické pohádkové postavy jako jsou trpaslíci či čarodějové. Dalšími autory devadesátých let a následně prvního desetiletí 21. století byli i Jiří Hogan, Lenka Vašíčková a Roman Juránek. Společným znakem všech těchto autorů je to, že své prózy kontaminovali jinými žánry. Jednalo se především o historickou prózu anebo již zmíněné pohádky. Kontaminace detektivky jiným žánrem se v tuto chvíli stala velmi častým.⁵⁸ Lenka Vašíčková společně s Romanem Juránkem zasazovali své příběhy do středověkého Brna (*Dobrodružství starého Brna – Tajemství dámy v růžích za časů krále*, 2000). Dalším autorem historických detektivek pro děti a mládež je i Vlastimil Vondruška, hojně píšící i pro čtenáře dospělé. Svou knihu *Fiorella a bratrstvo křišťálu* (2006) situuje do doby Rudolfa II., kdy Fiorella, dcera alchymisty, přijíždí do Prahy a pátrá po zločinu s dalšími kamarády. Kniha se dočkala dalších třech pokračování. Kombinace detektivky a fantasy žánru využil v trilogii *Spící město* (2011), *Spící spravedlnost* (2012) a *Spící tajemství* (2013) spisovatel Martin Vopěnka a příběhy zasadil do světa, kde všichni dospělí spí záhadným spánkem a děti musí pátrat po únosci sourozence. Velmi populární se stává detektivní série *Prašina* (2018) Vojtěcha Matochy, která se dočkala i komiksového zpracování. Tématu současné detektivní literatury pro děti a mládež vydávané na území České republiky se bude nadále věnovat kapitola 2. 3. 2.

⁵⁶ ŠUBRTOVÁ, Milena a MIROSLAV CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012. s. 377. ISBN 978-80-7277-506-4.

⁵⁷ DUŠKOVÁ, Lucie. Současná dětská detektivka. In *Ladění*. Roč. 7, 2002, č. 1, s. 2.

⁵⁸ Tamtéž. s. 2-4.

2.3 Současní autoři detektivní prózy pro děti a mládež

V této kapitole je věnován prostor autorům, kteří v 21. století tvořili nebo v současnosti tvoří detektivky pro děti a mládež a jejich díla jsou zároveň mladými čtenáři vyhledávaná. Částečně tak navazují na statistiku z dětského oddělení Národní knihovny v Praze (Příloha č. 2).

2.3.1 Zahraniční autoři

Zahraniční autoři a jejich díla tvoří většinu celkového počtu titulů statistiky z Národní knihovny. V první dvacítce nejoblíbenějších titulů zároveň počet zahraničních autorů převyšuje počet českých (11:6). Mezi nejoblíbenější patří podle počtu výpůjček Dori Hillestad Butler, Roberto Santiago, Eric Luper, Hiro Kamigaki, Ulrike Rylance, Nancy Springer, Kate Pankhurst, Nicki Thornton či Robin Stevens.

Ulrike Rylance je německou spisovatelkou a autorkou série *Penny Vostrá* (2014). Kniha je psaná ve stylu deníku a tím připomíná velmi oblíbenou sérii *Deník malého poseroutky*⁵⁹ (2009, Jeff Kyney). Příběh a celkové zpracování má poměrně málo textu a je určen mladším čtenářům. Grafické zpracování je však rozmanité, střídá různé styly a velikosti písma, které často není zarovnáno běžným způsobem, avšak je rozmístěno v různých směrech po stránce v závislosti na ilustraci a grafice.⁶⁰

Roberto Santiago je španělský spisovatel, který se zároveň věnuje práci ve filmovém průmyslu jako scénárista či režisér. Série *Fotbaláci*, jak už název napovídá, pojednává o zločinech a záhadách situovaných do prostředí školního fotbalového týmu. Vydáno bylo zatím přes dvacet dílů a jeden díl v komiksovém zpracování. Ve Španělsku se série stala naprostým bestsellerem. V prvním díle se se zločinem setkáváme přímo na fotbalovém hřišti během zápasu. Rozhodčí z neznámého důvodu upadají v spánek a hlavní hrdina musí záhadu vyřešit. Kniha je doplněna komiksovými pasážemi a ilustracemi od Enrique Lorenza. Děj je velmi spádový, dopomáhá tomu množství přímé řeči, krátké věty a hojné členění odstavců často čítajících pouze jednu či dvě věty.⁶¹

Zajímavým počinem od japonského autora komiksů Hira Kamigakiho je série *Bludiště*. Založena je primárně na aktivitě čtenáře, který musí plnit určité úkoly. Čtenář

⁵⁹ Tato kniha je dle statistiky Národní knihovny v Praze nejpůjčovanější dětskou knihou s celkovým počtem 10 913 výpůjček za roky 2020 až 2022.

⁶⁰ RYLANCE, Ulrike. *Penny Vostrá: Nic není nemožné*. Praha: Fragment, 2016. ISBN 978-80-253-2991-7.

⁶¹ SANTIAGO, Roberto. *Fotbaláci: Záhada usínajících rozhodčí*. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-633-4.

společně se dvěma postavami knihy, Pierrem a Carmen, má za cíl najít zločince pana X. Ten zadává čtenáři úkoly („speciální výzvy“) a jejich plněním se čtenář dostává až na konec knihy. Jedná se tak spíše o detektivní hru, která však dokáže čtenáře velmi zaujmout.⁶²

Nancy Springerová, americká spisovatelka, navázala se svou sérií *Enola Holmesová* (2008) na úspěšné příběhy o Sherlocku Holmesovi Arthura Conana Doylea. Je držitelkou několika literárních ocenění (např. v roce 2010 Edgar Award).⁶³ Enola je sestrou právě Sherlocka Holmese a sama se vydává na cestu boje proti zločinu. Její jméno je anagramem slova „sama“ (anglicky „alone“), což vypovídá i o způsobu řešení záhad. Enola je osamělá a zločiny řeší, oproti většině vyšetřovatelů dětských detektivek, naprosto sama. Děj je situován do 19. století, ve kterém mimo jiné vznikala hnutí za emancipaci žen. Toto se promítá i do samotné postavy Enoly, která se obléká i chová netypicky pro tehdejší mladou slečnu (nosí raději kalhoty, jezdí na kole). Příběhy jsou určeny dětem od jedenácti let, čemuž přispívá i grafický vzhled knihy, kde absentují jakékoliv ilustrace a text je poměrně zhuštěný.⁶⁴

Autorem, který se sice ve statistikách knihovny neobjevil, ale vzhledem k jeho běžné tvorbě stojí za zmínku, je Jo Nesbø. Norský spisovatel se většinou věnuje tvorbě detektivních příběhů pro dospělé čtenáře. V psaní však věnoval pozornost i detektivkám pro děti a mládež, konkrétně knihami o doktoru Proktorovi (2012-2018). Detektivky nepostrádají humorné prvky. Již samotná dvojice detektivů, kamarádů Bulíka a Lízy, je komická svým vzezřením. Jejich následné dialogy a nereálné vědecké vynálezy z dílny právě doktora Proktora na komičnosti příběhům pouze přidávají. Postava Bulíka má v knize roli často podceňovaného, především pro svůj malý vzrůst, nýbrž velmi inteligentního vyšetřovatele. V protikladu k jeho genialitě bývá občasná dětinskost a naivita. Na rovnováze mu dodává právě postava Lízy, která disponuje spíše zdravým rozumem. Její chování je více dospělé, rozvážné, dodává svému příteli oporu a jakýsi jemný prvek rodičovské kontroly.⁶⁵

Thomas Brezina je dlouhodobě populárním autorem detektivek pro děti a mládež. Jedná se o rakouského spisovatele, který se většinu života věnoval literatuře právě pro

⁶² KAMIGAKI, Hiro. *Bludiště: staň se soukromým detektivem: najdi ukradený bludný kámen*. Praha: Bambook, 2015. ISBN 978-80-247-5504-5.

⁶³ *Mystery Writers of America: Edgar Awards* [online]. [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://edgarawards.com/>

⁶⁴ SPRINGER, Nancy. *Enola Holmesová: Případ Levoruké dámy*. Praha: Fragment, 2021. ISBN 978-80-253-5456-8.

⁶⁵ NESBØ, Jo. *Doktor Proktor a prdící prášek*. Ilustroval Per DÝBVIG. Brno: Jota, 2012. ISBN 978-80-7462-011-9.

děti a mládež. V roce 2017 však začal tvořit i pro dospělé čtenáře navázáním na jeho sérii *Čtyři kamarádi v akci (Die Knickerbocker-Bande, 1990)*. V ní se věnuje příběhům již dospělých kamarádů z dětství. Detektivních děl pro děti a mládež vyšlo několik sérií, které jsou si vzájemně podobné. Jmenovitě například *Klub tygrů (1995)* nebo *Klub záhad (1998)*.⁶⁶ Detektivové těchto příběhů, které bývají mnohdy obohaceny o hororové či sci-fi motivy, řeší případy všemožných zločinů ve skupině o třech členech. Společným znakem těchto detektivek je větší zapojení čtenáře pomocí „superlupy“. Jedná se o pomůcku ve tvaru lupy, skrze kterou může čtenář objevovat zašifrované zprávy či skryté detaily v ilustracích. To dodává příběhům na tajemnosti a určité momenty překvapení pro čtenáře.

2.3.2 Čeští autoři

Mezi české autory dětské detektivky, jejichž díla jsou dle statistiky Národní knihovny v Praze často půjčována, patří Klára Smolíková, Daniela Krolupperová, Zuzana Pospíšilová, Vojtěch Steklač, Ivana Peroutková, Veronika Válková či Vlastimil Vondruška.

Vojtěch Matocha je velmi významným spisovatelem tvořícím pro děti a mládež. Ačkoliv se jedná o vystudovaného programátora, který se tomuto povolání nadále věnuje, a psaní patří spíše mezi jeho koníčky, tak se jeho prvotina a zároveň nejčtenější kniha *Prašina* stala dětmi a mladistvými velmi vyhledávanou.⁶⁷ Žánr této knihy balancuje mezi dobrodružnou a vědeckofantastickou literaturou, o prvky detektivky zde však není nouze. Naopak pátrání po záhadném stroji vynálezce Hanuše Nápravníka je hlavním motivem celého příběhu. Příběh je inspirován *Rychlými šípky* Jaroslava Foglara, sám autor tuto inspiraci přiznává: „*Inspiraci Foglarem přiznávám. Na několika místech na to i nenápadně upozorňuji. Například v Záhadě hlavolamu byla postava jménem Em a hrdinka mé knihy se jmenuje En. Prostředí Prašiny se skutečně Stínadlům podobá.*“⁶⁸ Prašina je temnou částí Prahy, místem bez fungující elektřiny či signálu, což zajišťuje právě stroj Hanuše Nápravníka. Hlavní postavy se svými dětskými ideály se dostávají do

⁶⁶ BREZINA, Thomas. *Thomas Brezina* [online]. Vídeň, 2023 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.thomasbrezina.com/>

⁶⁷ KVÍTKOVÁ, Johana. Dnešní mladé čtenáře nepotřebuju vychovávat. In: *Matfyz.cz* [online]. 26. 10. 2018 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://www.matfyz.cz/clanky/dnesni-mlade-ctenare-nepotrebuju-vychovavat>

⁶⁸ Tamtéž.

střetu s dospělými antagonisty toužícími po developerském využití městské části. Tito antagonisté vnášejí do příběhu i prvky thrilleru.⁶⁹

Vlastimil Vondruška je autorem historických románů a detektivek pro dospělé, zároveň však vydal i několik knih určených dětem a mládeži. Je držitelem několika literárních ocenění, např. čestného ocenění Menzy či ceny čtenářů nakladatelství Moba, a roku 2017 obdržel státní vyznamenání za literaturu.⁷⁰ Detektivky situuje právě do historie, což je případem i dětské detektivky *Fiorella dcera alchymisty*. Jedná se o sérii o čtyřech dílech, ve kterých Fiorella přijíždí z Itálie se svým otcem na dvůr císaře Rudolfa II. Dívka pomáhá otci v laboratoři v převlečení za učedníka jménem Rafaelo, dívky sem totiž mají zakázaný přístup. Seznamuje se s dalšími kamarády, kterým také tají, že je dívkou, a společně pátrají po odcizeném stříbře a vrahovi.⁷¹

Do historického prostředí, a nejen tam, zasazuje svá díla také Daniela Krolupperová. Jedná se o spisovatelku věnující se výhradně literatuře pro děti a mládež, zároveň je však překladatelkou jazyků Skandinávie.⁷² Kniha *Past na korunu* (2018) a její příběh je situován do doby po konci první světové války, roku 1919. V prvorepublikovém prostředí jsou do role detektivů obsazeni tři kamarádi, Filip, Jáchym a Mária, a společně se snaží vyřešit rodící se zločin. Čtenáři jsou skrze příběh přiblíženy významné prvorepublikové osobnosti, jako je například T. G. Masaryk, a zároveň měnová reforma, která je se zápletkou ve formě loupeže propojená.⁷³ Její druhý detektivní příběh pro děti a mládež, *Zločin na Starém Městě pražském* (2014), je situován do Prahy 19. století. Opět jsou zde čtenáři seznamováni se základními historickými reáliemi doby, v tomto případě navíc s malířským uměním, o které se celý příběh opírá. V roli detektivů zde však nenajdeme postavy dětské, jako je tomu u většiny detektivek pro děti a mládež, nýbrž dva dospělé komisaře. Příběh je vyprávěn ze současné a z historické perspektivy. Mladá dívka vypadne na Starém Městě z okna a zraněním způsobeným pádem podlehne. Následně je vyslýcháno všech osm svědků, kteří v jednotlivých kapitolách popisují událost ze své vlastní perspektivy. K rozuzlení příběhu pak dochází až v současnosti po vyslechnutí

⁶⁹ DRAHOŇOVSKÁ, Kamila. Když se minulost a současnost protnou. In: *ILiteratura.cz* [online]. 19. 4. 2018 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/39781-matocha-vojtech-prasina>

⁷⁰ VONDRUŠKA, Vlastimil. O autorovi. *Vlastimil Vondruška* [online]. 2023 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <http://www.vlastimilvondruska.cz/o-autorovi>

⁷¹ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Fiorella a Bratrstvo křišťálu: dobrodružství dcery dvorního alchymisty císaře Rudolfa II.* Bmo: MOBA, c2012. ISBN 978-80-243-5201-5.

⁷² KROLUPPEROVÁ, Daniela. Životopis. *Daniela Krolupperová: Autorka knih pro děti* [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <http://www.danielakrolupperova.cz/o-mne/>

⁷³ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Past na korunu*. Ilustroval Barbora KYŠKOVÁ. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05254-0.

posledního svědka a jakémsi přiznání pachatele, který vlastně ani pachatelem nebyl. V příběhu je zobrazena cesta malého Jakuba, který v průběhu dospívá a maluje vyobrazení oné nešťastné nehody.⁷⁴

I v českém prostředí můžeme nalézt detektivky, které jsou doplněny o prvky vyžadující čtenářovo větší zapojení. Autoři Jiří Walker Procházka a Klára Smolíková ve své sérii *Tajná dvojka A+B* (2016) nepoužili „superlupu“ jako T. Březina či její jiný ekvivalent, nýbrž na konec každé kapitoly zařadili úkoly, které čtenář řeší. Řešení však příběh nijak neovlivňuje, čtenář dokonce může úkoly přeskočit úplně, jelikož neskrývají žádná fakta důležitá pro další vývoj příběhu. Rozšiřují však čtenářovy znalosti v různých oblastech, jako je například zeměpis. Čtenář tak nepomáhá detektivům Arturovi, Báře a psu Šerlokovi v jejich pátrání, ale plní jakýsi test pro vstup do jejich detektivní kanceláře. Na konci knihy se nachází bodování, podle kterého zjistí, jaká pozice se pro něho hodí. Jiří Procházka je autorem děl mnoha literárních žánrů pro dospělé (sci-fi, fantasy, detektivka atd.).⁷⁵ Klára Smolíková se naproti tomu věnuje výhradně literatuře pro děti a mládež, v roce 2015 a 2021 dokonce vyhrála ocenění Zlatá stuha za komiks pro děti a literaturu faktu pro děti a mládež. Zároveň spolupracovala i na tvorbě některých učebnic pro základní školy.⁷⁶

Oceňovanou autorkou je Petra Soukupová. Mimo knih pro děti a mládež píše také pro dospělé čtenáře. Se svou knihou *Kdo zabil Snížka?* (2018) byla nominována roku 2018 na cenu Magensia Litera či cenu Zlatá stuha.⁷⁷ Malá Martina si ze všeho nejvíce přeje psa, kterého také dostane a pojmenuje ho Snížek. Snížek však není typicky hodný domácí mazlíček. Všichni se ho kvůli jeho chování bojí, nemají ho rádi. Jednoho dne najde Martina psa mrtvého a tím se začíná pátrání po jeho vrahu. V roli detektivů v příběhu opět figuruje skupina dětských kamarádů. Kniha je obohacena o hojný počet ilustrací z dílny Terezy Ščerbové. Zajímavá je jazyková stránka knihy. Celý příběh je vyprávěn právě z pohledu Martiny a tomu je přizpůsoben i jazyk. Příběh je proto psán spíše tak, jak by nejspíše jedenáctiletá dívka opravdu mluvila – hovorovým jazykem s občasným užitím vulgarismů.⁷⁸

⁷⁴ KROLUPEROVÁ, Daniela. *Zločin na Starém Městě pražském*. Ilustroval Barbora KYŠKOVÁ. V Praze: Albatros, 2014. ISBN 978-80-00-03792-9.

⁷⁵ WALKER PROCHÁZKA, Jiří. Jiří Walker Procházka – něco o mně. *Jiří Walker Procházka: spisovatel, lektor, scénárista* [online]. [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <http://jwp-prochazka.cz/jiri-walker-prochazka-neco-o-mne>

⁷⁶ SMOLÍKOVÁ, Klára. Kdo je Klára Smolíková. *Klára Smolíková: spisovatelka, scénáristka, lektorka* [online]. [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <http://klarasmolikova.cz/kdo-je-klara-smolikova>

⁷⁷ *Magensia Litera* [online]. [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.magensia-litera.cz/>

⁷⁸ SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*. Ilustroval Tereza ŠČERBOVÁ. Brno: Host, 2017. ISBN 978-80-7577-226-8.

2.4 Popularita detektivní prózy pro děti a mládež

Detektivní próza pro děti a mládež je stále vyhledávaným žánrem. Každoročně vychází mnoho nových děl a detektivní motivy bývají přidávány i do knih jiného žánru než právě detektivky. Pro tuto podkapitolu bylo analyzováno několik výzkumů prováděných mezi lety 2003 a 2021. V těchto výzkumech byla pozornost zaměřována na věkovou skupinu od 11 do 15 let, věk odpovídající žákům na 2. stupni základní školy.

Prvním výzkumem dětského čtenářství je výzkum z roku 2003 vedený Ivanem Gabalem a Lenkou Václavíkovou Helšusovou s názvem *Jak čtou české děti*. Dotazováno bylo celkem 1 092 čtenářů ve věku 10 až 14 let. Tento výzkum se zabývá především čtenářstvím obecně. Vyplývá z něj však, že knihy dobrodružného žánru, do kterého patří i detektivní próza, patří mezi ty nejoblíbenější. Věk dětí majících oblibu právě v dobrodružné literatuře je však nižší, jedná se především o věk na přelomu prvního a druhého stupně základních škol. Celkem bylo dětmi jmenováno přes 500 nejoblíbenějších titulů. Detektivní žánr tvořil 1-2 % z tohoto celku. Mezi zmiňované patří například *Správná pětka* nebo *Rychlé šípy*, obsahující detektivní motivy.⁷⁹

Sérii výzkumů zabývajících se dětským čtenářstvím provádí Národní knihovna. Tyto výzkumy nesou název *České děti jako čtenáři*. Poprvé byl tento výzkum realizován roku 2013 a dotazováno bylo 1 519 dětí ve věku od 9 do 14 let. Hned na první pohled je vidět, že zájem o čtení knih oproti roku 2003 poklesl (z přibližně 52 % na 47 %). Tento pokles je přímo spojen s délkou doby trávené na sociálních sítích a internetu obecně, která se u této věkové skupiny znatelně prodloužila. Detektivní próza se nadále udržovala na vrcholu oblíbenosti, a to především u starších čtenářů. Autoři zde uvádějí, že 19 % dětí ve věku od 13 do 14 let mělo o tento žánr velký zájem. U celého zkoumaného vzorku dětí od 6 do 14 let se detektivka umístila na 12. místě. Mezi nejoblíbenější autory píšící detektivky pak byl řazen např. Thomas Brezina (4. nejoblíbenější autor), neutuchal zájem ani o knihy Jaroslava Foglara, který byl dětmi zmiňován jako nejoblíbenější český autor nejčastěji.⁸⁰ Částečně odlišné výsledky přináší zatím poslední výzkum provedený Národní knihovnou z roku 2021 s názvem *České děti jako čtenáři 2021* prováděný na vzorku dětí 6 až 8 let (mladší děti) a 9 až 19 let (starší děti). Starších dětí bylo dohromady

⁷⁹ GABAL, Ivan, VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, Lenka. *Jak čtou české děti: Analýza výsledků sociologického výzkumu 2003*, s. 31. [cit. 2016-06-06]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/jakctouceskedeti.pdf>

⁸⁰ FRIENDLAENDEROVÁ, Hana a Lucie VRBÍKOVÁ. *České děti jako čtenáři v roce 2013* [online prezentace]. 2013 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.slideshare.net/MEDIARESEARCH/esk-dti-jako-teni-2013-31991345>

1 523, z toho 860 ve věku od 9 do 14 let. Některé děti začaly na úkor čtení knih více využívat mobilní telefony a sociální sítě. Počet aktivních čtenářů ve věku 9 až 14 let, kteří čtou knihy několikrát týdně, tak klesl z 49 % na 43 %, u starších dětí pak z 37 % na 25 %. Tento lehký úpadek čtenářství má podle tohoto výzkumu na svědomí pandemie COVID-19, která začala roku 2020. Podle výzkumu se jedná však pouze o lehký pokles. V tomto výzkumu byla detektivní literatura již vydělena z literatury dobrodružné. U starších dětí se posunula na 8. místo, příběhy o dětech a mládeži, které detektivní prvky také velmi často obsahují, si stojí na místě 3. Detektivní knihou, která starší čtenáře v roce 2021 nejvíce zaujala, je *Prašina* od Vojtěcha Matochy.⁸¹

O oblíbenosti detektivní prózy pro děti a mládež vypovídá i statistika výpůjček dětského oddělení Národní knihovny v Praze (viz Příloha č. 1). Jedná se o data od 1. ledna 2020. Roky 2020 a 2021 byly ovlivněny pandemií COVID-19 a knihovny byly opakovaně uzavírány. Poměr výsledků statistiky to však příliš neovlivňuje, tento fakt pouze snižuje počet celkových výpůjček. Statistika čítá celkem 189 titulů dětské literatury, které byly v letech 2020, 2021 a 2022 půjčeny alespoň 700krát. Nejpůjčovanějšími knihami z žánru detektivky pro děti a mládež byly *Prašina* Vojtěcha Matochy (14. místo, 2 523 výpůjček), *Strašidelná knihovna* (2017) Dori Hillestad Butlerové (19. místo, 1996 výpůjček), *Fotbaláci* (2018) Roberta Santiaga (54. místo, 1234 výpůjček), *Bludiště* (2015) Hira Kamigakiho (97. místo, 968 výpůjček) a *Lovci klíčů* (2017) Erica Lupera (165. místo, 761 výpůjček).

2.5 Přínos ve výuce literatury na ZŠ

Detektivní próza je ve výuce na základních školách přínosná z mnoha důvodů. Jelikož je součástí každého detektivního příběhu hádanka (pátrání po pachateli zločinu), vzbuzuje to ve čtenáři jistou touhu po jejím vyluštění.⁸² Pro žáky tento fakt znamená například rozvíjení logického myšlení spojováním jednotlivých indicií v jednotný celek. Čtenářova logika bývá také často nucena k pochybování a přehodnocování jeho závěrů pomocí zpochybňování jednotlivých stop příběhového vyšetřování.

Dalším důvodem důležitosti detektivní prózy je i rozvoj fantazie, jako je tomu u veškerého čtiva. Používání fantazie při čtení detektivek nepřímo navazuje na rozvoj

⁸¹ FRIENDLAENDEROVÁ, Hana. České děti jako čtenáři 2021 [online prezentace]. 2021 [cit. 2023-1-16]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/ctenarstvi/Ceske_deti_jako_ctenari_2021.pdf/

⁸² CIGÁNEK, Jan. *Umění detektivky: o smyslu a povaze detektivky*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1962. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK). s. 351.

logického myšlení. Podle Kubeczkové snahou o utváření závěrů žák zapojuje svou fantazii k vytváření představ. Kombinace obou, fantazie a logiky, žáka ke čtení více motivuje. Touhou po poznávání a dalším pokračování v ději u něho pokládá důležité základy k trvalému zájmu o četbu jako takovou.⁸³

Postavy, které v dílech vystupují, mohou být pro děti jakýmsi způsobem vzory, mohou se v nich najít, sympatizovat s nimi. Ať už se jedná o dílo z klasické literatury určené dospělým čtenářům, které žáci nacházejí především v čítankách, nebo o dílo určené primárně dětem a mládeži, žáci si upevňují své mravní hodnoty a postoje právě prostřednictvím tohoto ztotožnění.⁸⁴

Pokud se posuneme dále od samotného příběhu k jazykové stránce děl, především v klasické detektivní próze určené pro dospělé čtenáře můžeme najít mnoho výrazů neznámých pro dnešního mladého čtenáře. Mezi tyto výrazy patří především archaismy a knižní výrazy, se kterými se nynější žáci setkávají velmi zřídka. Díky těmto textům si tak mohou významně obohacovat slovní zásobu. Detektivní próza je proto aplikovatelná nejen do hodin literární výchovy, ale i hodin komunikace a slohu (otevírá se zde možnost využití neúplných příběhů či vlastních dedukcí) nebo hodin mluvnických. Dalším důležitým faktorem je časté zasazování příběhů do cizích zemí. Čtenáři se tak mohou okrajově nepřímo dozvídat o realitách těchto kultur a dostáváme tím do výuky českého jazyka mezipředmětové vztahy spojené například s výukou dějepisu či zeměpisu. Mladším čtenářům je však důležité zdůraznit, které realie přímo navazují na realitu a které se zakládají na fikci. V některých dílech se totiž např. ve městech, která skutečně existují, mohou vyskytovat místa, která nemají s realitou nic společného (např. dílo *Prašina* od Vojtěcha Matochy, 2018⁸⁵).

⁸³ KUBECZKOVÁ, Olga. *Kapitoly z literatury pro děti a mládež*. 2018. s. 72. Dostupné z: <https://docplayer.cz/1219596-Literatura-pro-deti-a-mladez.html>.

⁸⁴ Tamtéž. s. 73.

⁸⁵ V tomto díle je v Praze popisována městská část Prašina, ve které nefunguje elektrina.

3 Detektivní próza v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání

„Rámcové vzdělávací programy (RVP) tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání.“⁸⁶ Upravují povahu probíraného učiva vzdělávacích institucí České republiky. Konkrétněji se pak zaměřují na kompetence, k jejichž rozvíjení by výuka na konkrétní instituci a stupni vzdělání měla směřovat. Učivo je zde pak chápáno spíše jako prostředek pomáhající k dosažení očekávaných výstupů na konci studia. Školy si pak konkrétní učivo stanovují ve Školním vzdělávacím programu. Na této úrovni se pak učivo stává pro školu závazným a jeho dodržení je vynucováno.

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání není detektivní próza výslovně definována. Toto se týká veškerých ostatních žánrů: „*literární druhy a žánry – poezie, próza, drama, žánry lyrické, epické, dramatické v proměnách času – hlavní vývojová období národní a světové literatury, typické žánry a jejich představitelé*“.⁸⁷ Vztahuje se to k faktu zmíněném v předchozím odstavci, že ačkoliv RVP je závazným dokumentem, v oblasti konkretizace učiva je spíše inspirující složkou pro následné tvoření ŠVP. K detektivnímu žánru lze vztáhnout několik klíčových kompetencí, které detektivka vzhledem ke svým charakteristickým rysům může rozvíjet. Klíčové kompetence RVP definuje jako „... *souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti*.“⁸⁸

Kompetence k učení, komunikativní, sociální a personální, pracovní a nově přidané kompetence digitální nejsou na detektivku vázány implicitně. Rozvíjet je totiž v literární výchově může prakticky jakákoliv práce s textem nehledě na povahu jeho žánru. Skrze diskuse, rozборы či interpretace textů jsou žáci vedeni k většině těchto kompetencí. Kterou kompetenci bude vyučující u žáka rozvíjet pak záleží především na volbě metodických a didaktických postupů. Zjednodušeně je možno říci, že tyto kompetence jsou za určitých podmínek rozvíjeny prací s textem vždy.

⁸⁶ Rámcové vzdělávací programy. Národní ústav pro vzdělávání [online]. [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/rvp.html>

⁸⁷ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VUP, 2021 [cit. 2023-31-01]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

⁸⁸ Tamtéž.

Pokud však nahlédneme do zbylých kompetencí, kompetencí k řešení problémů a občanských, nalezneme dílčí části, které by detektivní próza mohla za určitých podmínek rozvíjet. Důležité však je, že kompetence mohou být rozvíjeny pouze kvalitně kompetentní detektivkou. Čtenáři, kteří se k četbě detektivky dostanou ať už sami, nebo zásluhou vyučujícího, jsou tak nuceni používat logických úsudků při snaze vyřešit literární případ a tím právě logické myšlení rozvíjejí. Přímo tento rozvoj naplňuje kompetence k řešení problémů: „... rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností.“⁸⁹ Při vhodně zvolené práci s detektivní literaturou je žák veden i ke kritickému myšlení. Dále pak kompetence občanské, především tato jejich část, je velmi úzce svázána s charakteristickými vlastnostmi detektivní prózy. „Chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu.“⁹⁰ Pro čtenáře konkrétně může mít detektivka přínos právě v oblasti znalosti zákonů, které v detektivkách bývají zmiňované. Upevňování společenských norem skrze detektivní příběhy je také na první pohled zřejmé.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

4 Detektivní próza v literární výchově na ZŠ

Cílem praktické části je práce s detektivním textem ve výuce. Pro realizaci praktické části diplomové práce byla zvolena tvorba tematického bloku a následně jeho realizace na vybrané základní škole. Použití tematického bloku v praxi je zároveň doplněno o jeho reflexi.

4.1 Metodika tematického bloku

Tematický blok je rozdělen do celkem třech na sebe navazujících hodin. Metodika je cílena na žáky šestého ročníku především kvůli věkovému zacílení většiny detektivní prózy pro děti a mládež. Mnoho děl je totiž určeno věkové skupině odpovídající právě věku žáků v páté a šesté třídě základní školy, tj. jedenáct či dvanáct let. Pro hodiny věnované detektivní próze byla na základě doporučení knihovny vybrána detektivka pro děti s názvem *Agáta & doktor Lupa: Ukradený obraz* (2002). Jedná se o knihu z volné série německých autorů Gerit Kopietzové a Jörga Sommera, kteří se literatuře určené dětem a mládeži hojně věnují. Žáci budou číst texty řízeným čtením s předvídáním.

Anotace knihy:

Hlavními postavami série je dvojice Agáta Bystrá a její kamarád Richard Trojný. Oba jsou zároveň spolužáky ze základní školy. Společně řeší různé případy zločinů, často ve formě únosu či krádeže, za pomoci kouzelné lupy. Tou dokážou prohlédnout skrz předměty, což jim v pátrání pomáhá. Tuto lupu má k dispozici také čtenář, který v ilustracích vyhledává skryté indicie.

V díle *Ukradený obraz* kamarádi řeší zmizení vzácného obrazu ze 17. století z vily, která patří místnímu starostovi. Na školu, kam Agáta a Richard chodí, nastupuje nový učitel českého jazyka, který je však v mnohém odlišný od běžných učitelů. Po loupeži je učitel zatčen a Agáta s Richardem se shodou náhod dostávají do samého jádra případu.

Cíle tematického bloku:

Cíle tematického bloku jsem vytvořila v souladu s *Bloomovou taxonomií výukových cílů*, a to následovně:

- znalost: Žák identifikuje téma tematického bloku podle ilustrací.
- porozumění: Žák popisuje charakteristiku detektivní prózy.

- aplikace: Žák vyhledává informace v textu.
- analýza: Žák řadí text logické a dějové posloupnosti.
- syntéza: Žák předpovídá děj. Žák propojuje čtení s vlastní zkušeností.
- hodnotící posouzení: Žák hodnotí svou práci. Žák posuzuje informace z textu.

4.1.1 1. hodina

Cíle hodiny: Žák charakterizuje hlavní postavy. Žák vyhledává informace v textu. Žák vyvozuje informace z textu.

Pomůcky: přepsaný text z knihy, pastelky, papíry nebo čtvrtky, ilustrace (viz Příloha č. 3), text (viz Příloha č. 9)

První hodinu budou žáci číst první kapitulu knihy. V této kapitole nastupuje do školy, kterou navštěvují dva hlavní hrdinové, nový učitel českého jazyka. Tento učitel, pan Jiný, je, jak už jeho jméno napovídá, trochu zvláštní. Vyučuje naprosto jiným způsobem, než jsou děti zvyklé, a po vyučování se vytratí neznámo kam. Dvojice kamarádů se ho rozhodne sledovat.

Úvodní aktivita:

- 1) předvídání z ilustrace: Na tabuli nasdílíme ilustraci z naprosto jiné knihy. Nechceme totiž, aby byl příběh a žánr pro děti příliš předvídatelný. Úkolem žáků bude zamyslet se nad tématem příběhu, o čem příběh bude apod. Každý žák řekne jednu myšlenku, je však nutno klást důraz na její odůvodnění. Rizikem může být to, že žáci znají knihu, ze které ilustrace pochází. Jejich předvídání by pak mohlo být tímto předpokladem ovlivněné.
- 2) předvídání z názvu: Žákům bude následně nasdílén název knihy: *Agáta & doktor Lupa: Ukradený obraz*. Nejprve však nasdílíme pouze první část názvu (Agáta & doktor Lupa), až následně druhou část (Ukradený obraz). Žáci se pokusí propojit své předchozí myšlenky s názvem, porovnají své nápady a eventuálně něco pozmění.
- 3) brainstorming na téma „detektivka“: Úkolem žáků bude napsat na tabuli cokoliv, co v nich evokuje pojem detektivka. Společně tak dojdeme k základní charakteristice detektivky (obsahuje zločin různých forem, následuje vyšetřování a odhalení pachatele/zločince).

Výsledkem úvodní aktivity je dostání se k hlavnímu tématu knihy, tomu, o čem kniha je. Žákům však nesdělujeme děj knihy, nýbrž pouze zmíníme, že se jedná o detektivní příběh.

Hlavní aktivita:

Žáci začínají samostatně číst první kapitolu knihy. V této části je však důležité zakrýt či jakkoliv jinak schovat ilustrace. Na některých z nich se vyskytují vyobrazené hlavní postavy. To, že by je žáci viděli, je pro provedení navazující aktivity nežádoucí. Nejprve žáci čtou až do věty na straně 9: „*Ještě jednou se uklonil, zavřel dveře a otočil se.*“

Otázka pro žáky: Co si myslíte o panu Jiném? Jaké bude jeho chování?

Dále pokračujeme ve čtení až po větu na straně 11: „*Jiný se zarazil.*“

Otázka pro žáky: Proč se pan Jiný zarazil?

Pokračujeme ve čtení až do věty na straně 15: „*Jiný zamířil rovnou k omláčenému starému autu a zastavil se.*“

Otázka pro žáky: Jak si myslíte, že bude kapitola pokračovat? Shrňte v jedné větě.

Následně již pokračujeme až na konec první kapitoly. Po jejím dočtení žáci ústně shrnou a interpretují, co se v kapitole odehrálo, porovnají své předchozí domněnky o pokračování příběhu. Po shrnutí se žáků zeptáme na tři doplňující otázky, které kombinují vyhledávání a propojování informací z textu.

Otázky pro žáky:

- 1) Jakou má spojitost jméno nového učitele českého jazyka s jeho chováním?
Uveďte konkrétní příklady.
- 2) Co dělá kouzelná lupa, která je v textu zmíněna?
- 3) Co Agáta skrz kouzelnou lupu spatřila?

Po zodpovězení otázek bude úkolem žáků nakreslit hlavní postavy tak, jak si je představují a zároveň je krátce charakterizovat. U tvorby výkresu nepožadujeme po žácích detailní vyobrazení, na aktivitu budou mít přibližně 15 minut. Následně vše společně zhodnotíme a ukázkou jejich výtvorů a přečtení charakteristiky necháme na dobrovolnosti žáků. Výkresy žáků uschováme, budou potřeba na konci tematického

bloku, kdy budou žáci porovnávat poznatky na začátku čtení s poznatky po přečtení knihy.

4.1.2 2. hodina

Cíle hodiny: Žák předvídá děj příběhu. Žák propojuje čtení s vlastní zkušeností.

Pomůcky: papír, psací potřeby, ilustrace (viz Příloha č. 4 až Příloha č. 8), text (viz Příloha č. 10)

Ve druhé hodině budou žáci číst části druhé, třetí a čtvrté kapitoly. V těchto kapitolách se hlavní hrdinové dozvídají o ukradeném starostově obraze ze 17. století. Učitel Jiný je zatčen přímo ve škole a Agáta ho nachází během hry ukrytého na hřbitově, kde se před policií schovává. Přesvědčuje ji, že s krádeží obrazu nemá nic společného. Opouští společně hřbitov a zaslechnou rádiové hlášení, ve kterém o uprchlém učiteli mluví. Na konci čtvrté kapitoly jsou spatřeni neznámi muži z bílé dodávky a začíná honička lesem.

Úvodní aktivita:

- 1) rekapitulace: Na úvod hodiny si s žáky připomeneme, co se v první kapitole stalo.
- 2) předpověď: Žáci jsou rozděleni do skupin po třech a vymýšlí, jak by se mohl příběh posouvat dále.

V již vytvořených skupinách žáci pracují po zbytek celé hodiny.

Hlavní aktivita:

Nejprve žákům představíme, co se v kapitole 2 odehrává do strany 23. Začátek čtení bude začínat právě až stranou 23, jelikož předchozí děj není pro příběh příliš podstatný. Žáci budou číst až do konce druhé kapitoly.

Otázka pro žáky: Co bylo odcizeno, odkud a komu?

Žákům potvrdíme, že byl učitel zatčen, a ti se snaží přijít na důvod jeho zatčení. Své nápady odůvodňují. Sdělíme žákům, že naše dvojice po škole odchází s dalšími kamarády hrát do parku stopovanou, při které Agáta hledá zbylé kamarády. Zeptáme se žáků, zda vědí, co stopovaná je, osvětlíme si podstatu hry. Nyní bude na žácích, aby zkusili stopovanou sami. Po třídě rozmístíme návodné ilustrace navádějící k tomu, co

Agáta provede dále a koho nalezne. Skupinky budou chodit po třídě, ilustrace zkoumat a pokusí se vyvodit závěr.

Řešení: Agáta prolezla křovím. Pak prošla parkem a dostala se až na hřbitov, kde našla schovaného učitele Jiného.

Po sdělení řešení se přesuneme na stranu 46, kde budeme začínat čtení větou: „*Legendární lupič uměleckých památek Jonáš Rapský, který byl dnes ráno zatčen, nečekaně utekl...*“ Čtení skončíme po úseku rádiového hlášení na straně 47.

Otázka na žáky: Kdo je Jonáš Rapský? Ve skupině vymyslete, jak mohl utéci policii.

Po zodpovězení otázek se vrátíme zpět v knize na stranu 43, na které učitel Jiný (Jonáš Rapský) vypravuje, jak se dostal na hřbitov.

Otázky pro žáky:

- 1) Jak tedy doopravdy Jiný utekl?
- 2) „... *jednal jsem ve zkratu.*“ Co znamená jednat ve zkratu? Za jakých okolností můžeme jednat ve zkratu?
- 3) Jednali jste někdy vy sami ve zkratu?

Žáci pracují ve skupinách. Podle potřeby vysvětlíme žákům, co „jednat ve zkratu“ znamená, můžeme uvést i vlastní příklad. Následně chodí žáci psát na tabuli možnosti zkratových situací, které ve skupinách napsali. Poslední otázku diskutujeme společně. Následujeme čtením poslední pasáže hodiny od strany 48 větou: „*Proč vám mám věřit, že nejste Rapský?*“ Čteme až do konce kapitoly, kdy žáci v poslední ilustraci použijí kouzelnou lupu pro odhalení neznámých mužů v dodávce.

Otázky na žáky:

- 1) Jak byste v této situaci jednali vy? Co byste dělali?
- 2) Jak se podle vás Agáta a učitel Jiný teď cítí?

Na závěr hodiny společně s žáky shrneme předcházející děj, především to, jak se příběh posunul. Zároveň se žáků zeptáme, jak dlouhá doba uplynula od příchodu nového učitele do třídy.

4.1.3 3. hodina

Cíl hodiny: Žák řadí text podle logické dějové posloupnosti. Žák hodnotí a porovnává své předchozí myšlenky.

Pomůcky: charakteristiky z první hodiny, psací potřeby, zkrácený text, text (viz Příloha č. 11)

Ve třetí a zároveň poslední hodině tematického bloku s žáky dokončíme celou knihu. Hlavní hrdinové se dávají na útěk před neznámými muži z dodávky a setkávají se při něm s Lupou ve výletní restauraci. Dochází k potyčce, hrdinové utíkají do staré zříceniny, kam za nimi přijíždí Agátin dědeček, bývalý policista. Zde se dozvídáme opravdový příběh učitele. Jsou však lapeni oněmi neznámými muži, gangstery, převezeni k jejich nadřízenému a zamčeni do sýpky. Z té se jim díky Agátině bystrosti podaří uprchnout. Utíkají pronásledováni gangstery. Přivolávají policii a zločinci jsou dopadeni. Díky dvojici hrdinů je nalezen onen ukradený obraz. Učitel Jiný zanechává dopis na rozloučenou a mizí neznámo kam.

Úvodní aktivita:

- 1) rekapitulace: Nejprve si s žáky zopakujeme, co si z předchozích hodin v souvislosti s příběhem pamatují.
- 2) osnova: Společně s žáky vytvoříme osnovu příběhu.

Hlavní aktivita:

Následující text předcházející zakončení příběhu bude zkrácen do pěti odstavců. Ty rozstříháme a předložíme žákům do dvojic. Úkolem žáků bude seřadit rozstříhané odstavce podle logické dějové posloupnosti. Obsah textu je vypracován z kapitol 5 až 8 a je zkrácen tak, aby byly zachovány nejdůležitější části textu původního. Jedná se o text vlastní.

Text:

Z dodávky vyskočili čtyři hromotluci. Agáta se s učitelem dali okamžitě na útěk. Prolezli skrz hřbitovní branku a kleslí si cestu skrz Čarodějný les. Najednou Agáta nachází větvíčku. Okamžitě jí dochází, že tu sem přece musel dát Lupa, když jí s kamarády značil cestu pro stopovanou. Dávají se rychle do pohybu a po chvíli přibíhají k Lesnímu zámečku, výletní restauraci.

Agáta si hned všimla Lupy, jak sedí na terase a srká mléčný koktejl. Jiný jde na toaletu a Agáta alespoň Lupovi vše vysvětluje. Učitel se však ne a ne vrátit, vydávají se ho proto hledat. Ten je zrovna uprostřed potyčky s jedním z gangsterů. Učitel Jiný gangstera přemáhá, uzavřou ho v záchodové kabině a dávají se na útěk. Lupa utíká jiným směrem zavolat Agátina dědečka na pomoc.

Agáta s Jiným se rychle přesouvají do zříceniny starého Slavojova hradu, kde čekají. Neznámo proč, na Jiném je vidět, že tento hrad nevidí poprvé. Zanedlouho se opravdu objevuje dědeček s Richardem. Dědeček však okamžitě učitele poznává. Jinému proto nezbývá než odhalit svou identitu.

„Opravdu jsem lupičem býval. Ti, co nás honí, jsou nebezpeční bratři Pavlíkovi. Spolupracoval jsem s nimi. Když jsem toho však chtěl nechat, oni ne, a ne mi dát pokoj! Došla mi trpělivost a šel jsem se nahlásit policii. Výměnou za spolupráci jsem získal beztrestnost a novou identitu. Teď nás však Pavlíkovi pronásledují, protože si myslí, že jsem jim ukradl jeden velmi cenný obraz z 18. století.“

Když Jiný domluvil, ozvaly se zvláštní zvuky. Byli to gangsteři a na útěk už bylo pozdě. Odvezli všechny dodávkou do přístavu a zavřeli do sýpky. Ne nadarmo má však Agáta příjmení, jaké má. Lupa na její pokyn začal okamžitě předstírat nevolnost a díky tomu vyloudila po ostraze kbelík. Díky držadlu otevřeli dveře sýpky a utekli.

Po seřazení textu a společné kontrole žákům položíme otázky.

Otázky na žáky: Jaké má Agáta příjmení? Zkuste Agátě vybrat příjmení jiné, které by ji i přesto charakterizovalo.

V poslední fázi společně dočteme příběh, tentokrát již z knihy. Příběh předčítá učitel. Čtení začínáme na straně 103 větou: „*Otočila se na Richarda: ‚Co je za zdi?‘*“ dočteme do konce kapitoly a následně přeskočíme na stranu 107, větu: „*Všichni seskočili na druhou stranu zdi.*“ a pokračujeme ve čtení až po větu: „*Co to znamená?*“

Otázka na žáky: Proč Agáta označovala banku jako telefonní budku?

Po zodpovězení žákům dočteme konec odstavce s objasněním otázky. Pokračujeme v předčítání až do konce strany 109. V této části žákům oznámíme, že policisté opravdu dorazili, a pokračujeme čtením na straně 112 větou: „*Moc vám děkujeme!*“ Čtení ukončíme na větou: „*Jestli ho tu tenkrát někde ukryl... ale kde?*“

Otázka na žáky: Kde učitel Jiný ukryl obraz? Pokud nevíte, zkuste se znovu podívat na text, který jsme seřazovali.

Po zodpovězení otázky předáme žákům jejich ilustrace a charakteristiky hlavních postav, které tvořili v první hodině.

- 1) zhodnocení: Žáci sami zhodnotí jejich prvotní představy. Zároveň shrnou, co by doplnili, změnili či ponechali.
- 2) klíčová slova: Žáci doplní do ilustrace klíčová slova pro celý příběh. Přiblížit význam klíčových slov můžeme např. takto: Co byste zadali do internetového vyhledavače, kdybyste zapomněli název knihy?
- 3) hodnocení knihy a práce: Žáci budou hodnotit knihu, jejich názor na ni a svou práci.
 - Co mě na knize zaujalo?
 - Co se mi na knize nelíbilo/nudilo mě?
 - Přečetl/a bych si nějakou další detektivku? Proč?
 - Jak jsem pracoval? Kdy jsem se měl více snažit?

Úplné dočtení příběhu ponecháváme na dobrovolnosti žáků.

4.2 Reflexe realizace tematického bloku

Tematický blok byl realizován ve stejné věkové skupině, pro kterou byl vytvořen. Skupina žáků četla deset žáků ve věku 11 až 12 let, z toho pět chlapců. Texty, které byly v hodině čteny jsem žákům přepsala do jednotného dokumentu, aby se zamezilo zmatečným situacím při přeskokování v textu.

4.2.1 1. hodina

Termín: 2. března 2023, 10:00 (3. vyučovací hodina)

Úvodní aktivita:

Na začátku hodiny jsem žákům nejdříve sdělila, že dnešní hodina a další dvě následující budou odlišné od těch předcházejících. To hned vzbudilo jejich zájem a díky tomu mi všichni věnovali pozornost. Následně jsem na tabuli promítla obrázek (viz Příloha č. 3) a zeptala se na jejich myšlenky týkající se tématu následujících hodin. Většina žáků se hlásila a někteří sdělovali i více myšlenek. S nejvíce nápady přicházely

dívky. Mezi prvními tipy se objevilo téma pohádky, hned za pohádkou následovala detektivka. Žákyně svou myšlenku odůvodnila prezencí lupy v obrázku. Zajímavou myšlenkou však byla i ta, která spojovala dobrodružnou pohádku. Žákyně svůj nápad odůvodnila takto: „*Dobrodružná pohádka proto, že je tam víla a ta skáče přes potok.*“ Následovaly i tipy týkající se příběhů o zvířatech. Samotnou detektivku zmínili dva žáci. Všechny nápady žáků jsem zapisovala na tabuli a následně pod ně připsala první část názvu knihy. Téma tematického bloku jsem v tuto chvíli ještě nesdělovala. Žáci po přečtení části titulu okamžitě propojili slovo „lupa“ s předchozím odůvodněním pro téma detektivky. V odvozování z druhé části titulu jsme už nepokračovali, jelikož to bylo zbytečné. I tak jsem však dopsala celé znění na tabuli, aby žáci věděli, co budou číst. Nyní jsem již žákům téma bloku sdělila.

U brainstormingu jsem na vrchní část tabule doprostřed napsala nápis „detektivka“ a žáci chodili dopisovat cokoli, co je k detektivce napadne. Podcenila jsem v tuto chvíli aktivitu žáků a před tabulí se nahrnuli prakticky všichni. Začali se přetahovat o fixy a vše bylo velmi zmatečné. Při další realizaci bych proto zvolila jinou taktiku a vyvolávala skupinky o takovém počtu žáků, aby na každého fixa vystačila. Zároveň bych žáky upozornila, že by na tabuli neměli psát informace, které napsal již někdo před nimi. Někteří se totiž začali ohrazovat proti opisování, a to zmatek pouze navýšilo. Žáci psali na tabuli mnoho pojmů, např.: vražda, peníze, záhady, dobrodružství, stopy, řešení, zábava apod.

Hlavní aktivita:

Po představení hlavní aktivity a rozdělení nakopírovaných částí textu se ve třídě strhla ostrá debata mezi dvěma skupinami žáků. Jedni začali naříkat, že text je příliš dlouhý a že je to nudné ještě před samotným začátkem čtení, druhá skupina je okřikovala a hlasitě nesouhlasila. Hned po začátku čtení však i ti žáci, jejichž přístup byl zpočátku spíše negativní, chtěli číst dobrovolně nahlas. Z tohoto soudím, že někteří žáci mají v sobě zakořeněný, avšak nepříliš odůvodněný špatný vztah k četbě.

Na otázky žáci odpovídali se zápalem a celý text byl přečten v časovém horizontu 20 minut. Název knihy (*Ukradený obraz*) žáci v několika případech propojovali s nadcházejícím děním kapitoly při předvídání děje. Velkou pozornost věnovali kouzelné lupě, kterou jsem společně s originální knihou a ilustrací poslala kolovat žákům, aby si každý mohl prohlédnout, jak vlastně funguje. Pokud bych však tematický blok realizovala

znovu, knihu bych předávat nenechala. Žáci totiž pomačkali některé stránky a zároveň se o lupu hádali. Na některých žácích bylo také velmi dobře vidět, jak jsou netrpěliví a nedokážou se na jednu věc soustředit déle. Pokud se jim totiž nepodařilo otočit lupu tak, aby obrázek viděli během prvních pár vteřin, ztráceli zájem. Jednalo se o ty samé žáky, kteří se na začátku vyhrazovali proti čtení.

Při kreslení hlavních postav jsem podcenila připravenost žáků. Ačkoliv jsem do hodiny přinesla pastelky vlastní pro případ, že někteří si své přinést zapomenou, pastelky pro všechny žáky nestačily. Museli si proto některé barvy půjčovat, a to práci zpomalovalo. Někteří žáci si dali na vzhledu postav opravdu velmi záležet, někteří o poznání méně (viz Příloha č. 12, 13). Počáteční charakteristiky postav žáci psali pouze v bodech. Psaní v celých větách by totiž zabralo mnohem více času, kterého v hodině tolik nebylo. Dvě žákyně na konci hodiny dobrovolně představily své práce, chlapci byli ve sdílení o poznání zdrženlivější. Někteří si také výkresy odnesli domů, jelikož je chtěli zpracovat kvalitněji.

4.2.2 2 hodina

Termín: 3. března 2023, 8:00 (1. vyučovací hodina)

Úvodní aktivita:

Prvním problematickým aspektem hodiny bylo rozřazování žáků do skupin. Žáci byli rozřazeni podle obvyklých skupin, které v hodinách běžně tvoří. V některých skupinách toto rozhodnutí fungovalo velmi dobře a žáci se snažili. V jedné však nastal problém s tím, že jeden žák pracoval velmi svědomitě, další dva však jeho práci ignorovali a pouze vyrušovali. Musela jsem proto skupinky následně pozměnit a dva vyrušující rozdělit. Žáci si velmi dobře pamatovali děj předchozí kapitoly a na něj navazovali své předpovědi pro následující děj.

Hlavní aktivita:

Čtení v této hodině probíhalo kombinací předčítání a samostatné četby žáků. U aktivity se stopováním podle ilustrací jsem se nejdříve zeptala žáků, zda vědí, co je to stopovaná. Podstatu hry nikdo neznal, proto jsem jim průběh vysvětlila. Následně jsem žákům sdělila, kam přátelé v příběhu došli a co dělají. Záměrně jsem zdůraznila, že šli do parku, kvůli následujícímu úkolu. Někteří žáci byli se stopováním podle ilustrací velmi rychle hotoví, některým to však trvalo velmi dlouho a ke správnému řešení nedošli. Jádro

tohoto problému tkvělo v jejich neschopnosti propojit si předchozí informace z příběhu (např. fakt, že Agáta je v parku) a v celkovém nepochopení principu stopované. Jedna žákyně například tvrdila, že obrázek učitele patří na první místo, jelikož se v příběhu objevil mnohem dříve, ani po dovysvětlení nedokázala obrázky správně seřadit. U skupin, které princip pochopily velmi dobře, docházelo v mnoha případech k tomu, že prohodily první dva obrázky. Pro cíl aktivity toto však nemělo veliký význam. Při opětovné realizaci by bylo lepší buď obrázek keře (viz Příloha č. 6) naprosto vynechat, anebo ho nahradit jinou ilustrací. Zároveň šlo velmi dobře pozorovat vyjadřovací schopnosti žáků. Ti, kteří i ve volném čase čtou, se vyjadřovali o poznání lépe, uceleněji. Druzí měli velké potíže s vytvoření smysluplné věty anebo se uprostřed zastavili, zaváhali a nedokázali dále navázat.

U zodpovídání otázky týkající se identity Jonáše Rapského a jeho útěku byly odpovědi některých žáků poněkud brutální. Navrhovali útěk formou vyvraždění celé policejní stanice apod. To je dle mého názoru propojeno s množstvím násilí, ke kterému se děti mohou velmi snadno dostat například prostřednictvím televize či počítačových her.

Vlastní vysvětlení významu spojení „jednat ve zkratu“ bylo pro žáky poměrně problematické. Očividně význam pochopili, ale přeformulování ho do jedné či dvou vět pro ně bylo obtížné. Nejčastěji ho spojovali s nervozitou. Konkrétní příklad situace, kdy můžeme jednat ve zkratu, však vymyslet nedokázali. Došli jsme proto k několika závěrům společně. Obtížnost úkolu byla pro žáky nejspíše nepřiměřená jejich věku.

U posledního bloku otázek se zapojovali všichni žáci. U první otázky odpovídala většina žáků tak, že by utekla nebo vyčkávala, co se bude dít dále. Padla i odpověď týkající se zabití mužů v dodávce. S hlavními aktéry dění v poslední kapitole žáci spojovali především tyto pocity: strach, zoufalství, nervozitu. Měla jsem však více zdůraznit to, že se má jednat slova vyjadřující pocity a ukázat je na několika příkladech, jelikož někteří žáci zaměňovali pocity za slova s jiným významem (např. psali „na útěku“).

4.2.3 3. hodina

Termín: 7. března 2023, 8:55 (2. vyučovací hodina)

Úvodní aktivita:

V úvodu hodiny jsme s žáky zrekapitulovali děj celé knihy od začátku až po poslední čtení. Rekapitulace byla přínosná nejen pro osvěžení paměti, ale i pro žáky, kteří předchozí hodinu chyběli. Žáci si velmi dobře pamatovali děj, zároveň byli schopni sdělovat konkrétní detaily událostí, které pro děj nejsou příliš podstatné (např. že učitel Jiny chtěl žákům pustit Batmana). Důraz jsem kladla také na to, čím příběh v poslední hodině končil, jelikož to bylo podstatné pro následující aktivitu. Společně jsme s žáky vytvořili osnovu dosavadního příběhu. V této aktivitě byla nutná pomoc ze strany učitele. Žáci byli totiž zmatení a nechápali, co je jejich úkolem. Společně jsme proto příběh znovu převyprávěli, po určitých pasážích jsem žáky zastavila a jejich úkolem bylo shrnout děj do jedné věty.

Hlavní aktivita:

Nejprve jsem se žáků zeptala, zda se již se seřazováním textu setkali. Někteří prý ano, většina ale ne. Proto jsem krátce shrnula princip skládání útržků a základní pravidla pro řazení (text by měl na sebe logicky a dějově navazovat, odstavec vás navede k tomu následujícímu apod.). Následně jsem žákům do dvojic rozdala rozstříhaný zkrácený text. V průběhu jejich řazení jsme museli zopakovat, v jaké situaci příběh při posledním čtení skončil, žáci totiž začínali špatným, nenavazujícím odstavcem. Nejčastěji žáci prohazovali druhý a čtvrtý odstavec.

Žáci si velmi dobře pamatovali příjmení jedné z hlavních postav i přes to, že bylo zmíněno pouze jednou v první hodině tematického bloku. Při výběru jiného příjmení se žáci inspirovali příběhem a vybírali např. Agáta Dobrodružná, Nápaditá, Pozorná. Hlavní inspirací jim byl text, který skládali, především způsob, jakým dívka osvobodila skupinu přátel. Na otázku „*proč Agáta označovala banku jako telefonní budku*“ žáci s výjimkou tří správně odpověděli a vysvětlili, že rozbitím skla přivolala policii.

Po dočtení textu jsem se žáků zeptala na poslední otázku. První pokusy byly neopodstatněné, žáci vykřikovali náhodná místa, která se v průběhu příběhu knihy vyskytla (např. restauraci, banku apod.). Řekla jsem jim proto, ať si znovu přečtou zkrácený text, který řadili. Jelikož předtím odpovídali náhodně, chtěla jsem po žácích

zdůvodnění jejich výběru. V tomto případě pouze dvě dívky dokázaly propojit informaci, že Jinému byla zřícenina z neznámého důvodu povědomá, se správným řešením.

Následně jsem již každému žákovi rozdala jeho ilustraci, kterou vytvořil v první hodině tematického bloku. Na tabuli jsem nadepsala úkoly a otázky, které měli do ilustrací doplnit. Žáci ve většině případů odpovídali, že by na svých představách o hlavních postavách neměnili nic. Někteří by změnili vzhled postav především z důvodu toho, že jim v průběhu tematického bloku byla předložena jedna ilustrace vyobrazující Agátu (Stopovačka v druhé hodině) a Richarda (hledání skrytého obrázku v ilustraci knihy). Jeden žák by pozměnil charakteristiku Agáty, přidal by přídavné jméno „*mrštná*“. Svůj výběr odůvodnil tak, že Agáta se hbitě prodírala lesem, přelézala zdi apod. U tvorby klíčových slov jsem musela nejprve žákům přiblížit, co si mají pod pojmem představit. Využila jsem příkladu Google vyhledavače a názorně ukázala na vyhledávání pohádky *Madagaskar* (2005) zadáním klíčových slov *lev, ostrov, pohádka, animovaný*. Tím žáci princip klíčových slov pochopili. Příliš se však u vytváření soustředili na klíčová slova k tomu, co jsme četli tuto hodinu. Musela jsem jim proto zdůraznit, že se mají zabývat knihou jako celkem. Tuto informaci jsem jim totiž předtím nesdělila dosti srozumitelně. V několika případech jsem musela zajít za žáky a individuálně jim pomoci.

V posledním kroku žáci hodnotili samotnou knihu jako celek. Někteří si vytvořili malinké tabulky, na jedné straně plus a na druhé mínus a připisovali své hodnocení. Někteří si pouze nadepsali „*libilo se mi*“ a „*nelibilo se mi*“. Tabulka byla dle mého názoru lepším a přehlednějším řešením, příště bych ji proto nechala udělat všechny žáky. Nejčastějšími klady byly dobrodružnost, napínavost, kouzelná lupa. V záporech žáci uváděli nebarevné ilustrace. Na otázku o četbě dalšího detektivního díla odpověděli celkem 6 žáků „ano“, 5 žáků „ne“ z důvodu toho, že raději koukají na detektivní filmy. Shodou okolností se jednalo často o ty žáky, jejichž předpovědi v minulých hodinách byly vzhledem k jejich věku a povaze textu brutální. Chybou, kterou jsem v celkové realizaci ilustrace udělala, bylo to, že jsem žákům nechala naprosto volnou ruku v jejím tvoření. Přehlednější by bylo načrtnout papír na tabuli a rozvrhnout ho na segmenty určené pro konkrétní obsah. Takto vznikly v některých případech velmi nepřehledné výtvary, ve kterých se sami žáci ztráceli.

Na konci hodiny jsme se s žáky vrátili k osnově tvořené v začátku hodiny a k charakteristice detektivní prózy z první hodiny. Žáci nejprve osnovu doplnili, což jim šlo

nyňi mnohem lépe než při prvotní realizaci. Nakonec podle charakteristiky v osnově označili jednotlivé fáze (zločin, vyšetřování, odhalení pachatele).

V závěru hodiny za mnou přišly dvě žákyně s prosbou, zda bych jim knihu mohla půjčit, nebo alespoň nakopírovat její konec, aby se dočetly, kam vlastně učitel zmizel a jak to vše skončilo. Jednalo se o dívky, které i ve svém volném čase často čtou a rodiče je ke čtení vedou.

Závěr

Diplomové práce se zabývala detektivní prózou, především detektivkou určenou primárně dětem a mládeži, jejich charakteristikou, genezí, odlišností, popularitou, přínosem do výuky na základních školách a vybranými současnými autory detektivky pro děti a mládež. Dále je v diplomové práci popsáno využitím konkrétního díla v reálné výuce na ZŠ.

Práce se skládá ze dvou částí, části teoretické a praktické. V teoretické části byla nejprve popsána detektivní próza určená dospělému čtenáři, její geneze a typologie. Toto dalo základ pro porovnání s variantou žánru určenou pro děti a mládež a její následné popsání. Po porovnání obou variant žánru vyšlo najevo jejich několik shodných charakteristik, mezi které patří například stejná struktura pátrání. Odlišností je například forma a závažnost vykonaného zločinu či podoba detektivů. Detektivním žánrem se zabývá pouze malá část literárních teoretiků, a ještě menší část teoretiků současných. Z tohoto důvodu byly podkladové zdroje, ze kterých část vycházela, staršího data vydání. Z teoretické části vyšlo najevo, že detektivní próza je stále dětmi oblíbeným a půjčovaným žánrem. Dále byli v teoretické části představeni vybraní současní autoři a jejich díla. Výběr vzorku autorů a děl je založen primárně na statistikách dětského oddělení Národní knihovny v Praze a konzultacích s pracovníci vybraných knihkupectví.

Praktická část je zaměřena na praktické použití detektivní prózy pro děti a mládež v literární výchově na základních školách. Pro tyto účely byl vytvořen tematický blok zaměřující se právě na detektivku pro mladší čtenáře, jako jedna z možných variant a možností práce s detektivkou ve výuce. Tematický blok se skládá ze třech vyučovacích hodin, které na sebe navazují. Realizovány byly během dvou týdnů výuky na základní škole. Volba textu pro použití v tematickém bloku byla konzultována s pracovníci dětského oddělení Městské knihovny Hradec Králové. Na základě toho byla vybrána detektivní kniha *Agáta & doktor Lupa: Ukradený obraz* od Gerit Kopietzové a Jörga Sommera. Tematický blok byl zároveň realizován v praxi. Této realizaci je v diplomové práci následně věnována i reflexe, přičemž hodiny jsou reflektovány jednotlivě. Z realizace vyšlo najevo, že zájem o detektivní prózu mají především ti žáci, kteří i svůj volný čas využívají ke čtení knih. Zároveň ti žáci, kteří nečtou a raději se věnují jiným aktivitám (například počítačovým hrám, sledování filmů apod.) by o další čtení zájem

neměli. V celkovém provedení tematického bloku se vyskytlo několik drobných problematických momentů, plynoucích z nedostatku pedagogické praxe. Tyto nedostatky však jakýmkoliv způsobem nenarušily průběh hodin a jejich oprava nevyžaduje celkovou změnu metodiky tematického bloku.

Detektivní próza je velmi atraktivním žánrem, navzdory tomu se však práce s ním ve výuce málokdy vyskytuje. Jedná se o žánr aplikovatelný na všechny ročníky základní školy, pouze záleží na výběru vhodného titulu vzhledem ke čtenářským kompetencím žáků.

Seznam použité literatury

- CAWELTI, John. *The Mythology of Crime and Its Formulaic Embodiments. In Adventure, Mystery, and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture*. 2014.
- CIGÁNEK, Jan. *Umění detektivky: o smyslu a povaze detektivky*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1962. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK).
- DOROVSKÝ, Ivan, Vlasta ŘEŘICHOVÁ a Athena ALCHAZIDU. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-314-5.
- DUŠKOVÁ, Lucie. *Současná dětská detektivka*. In *Ladění*. Roč. 7, 2002, č. 1.
- FRIEDLANDEROVÁ, Hana, Irena PRÁZOVÁ, Hana LANDOVÁ a Vít RICHTER. *České děti a mládež jako čtenáři 2017*. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-804-8.
- GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež: Ve srovnávacím žánrovém pohledu*. SPN – Státní pedagogické nakladatelství. 1984. ISBN 14-326-84.
- GRYDEHØJ, Anne. *Nordic Noir*. In: Lindskog A. & Stougaard-Nielsen J. (Eds.), *Introduction to Nordic Cultures*. 2020. ISBN 978-1-78735-399-2.
- CHALOUPKA, Otakar a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury III*. Praha: Albatros, 1979.
- JAREŠ, Michal a Pavel MANDYS. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019. ISBN 978-80-7432-977-7.
- KAMIGAKI, Hiro. *Bhudiště: staň se soukromým detektivem: najdi ukradený bhudný kámen*. Praha: Bambook, 2015. ISBN 978-80-247-5504-5.
- KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Zločin na Starém Městě pražském*. Praha: Albatros, 2014. ISBN 978-80-00-03792-9.
- KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Past na korunu*. Praha: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05254-0.
- LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.
- MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

NEMCOVÁ, Jana. *Hra na život, útok na city*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2004. ISBN 80-8050-769-4.

NESBØ, Jo. *Doktor Proktor a prdící prášek*. Brno: Jota, 2012. ISBN 978-80-7462-011-9.

RYLANCE, Ulrike. *Penny Vostrá: Nic není nemožné*. Praha: Fragment, 2016. ISBN 978-80-253-2991-7.

SANTIAGO, Roberto. *Fotbaláci: Záhada usínajících rozhodčí*. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-633-4.

SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*. Brno: Host, 2017. ISBN 978-80-7577-226-8.

SPRINGER, Nancy. *Enola Holmesová: Případ levoruké dámy*. Praha: Fragment, 2021. ISBN 978-80-253-5456-8.

ŠKVORECKÝ, Josef. *Nápady čtenáře detektivek*. Praha: Československý spisovatel, 1965. Otázky a názory (Československý spisovatel).

ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4.

VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie*. 2. rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Fiorella a Bratrstvo křišťálu: dobrodružství dcery dvorního alchymisty císaře Rudolfa II*. Brno: MOBA, 2012. ISBN 978-80-243-5201-5.

Internetové zdroje:

BREZINA, Thomas. *Thomas Brezina* [online]. Vídeň, 2023 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.thomasbrezina.com/>

Česká detektivka. 9. díl. Současnost. TV, ČT art, 30. 11. 2022. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/13917621068-ceska-detektivka/221562264050009/>

DRAHOŇOVSKÁ, Kamila. Když se minulost a současnost protnou. In: *ILiteratura.cz* [online]. 19. 4. 2018 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/39781-matocha-vojtech-prasina>

FRIENDLAENDEROVÁ, Hana. České děti jako čtenáři 2021 [online prezentace]. 2021 [cit.2023-1-16]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/ctenarstvi/Ceske_deti_jako_ctenari_2021.pdf/

GABAL, Ivan, VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, Lenka. *Jak čtou české děti: Analýza výsledků sociologického výzkumu 2003*, [cit. 2016-06-06]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/jakctouceskedeti.pdf>

KROLUPPEROVÁ, Daniela. Životopis. *Daniela Krolupperová: Autorka knih pro děti* [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <http://www.danielakrolupperova.cz/o-mne/>

KUBECZKOVÁ, Olga. *Kapitoly z literatury pro děti a mládež*. 2018. Dostupné z: <https://docplayer.cz/1219596-Literatura-pro-deti-a-mladez.html>

KVÍTKOVÁ, Johana. Dnešní mladé čtenáře nepotřebuju vychovávat. In: *Matfyz.cz* [online]. 26. 10. 2018 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://www.matfyz.cz/clanky/dnesni-mlade-ctenare-nepotrebuju-vychovavat>

Magnesia Litera [online]. [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.magnesia-litera.cz/>

Mystery Writers of America: Edgar Awards [online]. [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://edgarawards.com/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VUP, 2021 [cit. 2023-31-01]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. *Chris Routledge: words and pictures* [online]. England, 2010 [cit. 2022-12-22]. Dostupné z: <https://chrisroutledge.co.uk/writing/crime-and-detective-literature-for-young-readers/>

SMOLÍKOVÁ, Klára. Kdo je Klára Smolíková. *Klára Smolíková: spisovatelka, scénaristka, lektorka* [online]. [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <http://klarasmolikova.cz/kdo-je-klara-smolikova>

VONDRUŠKA, Vlastimil. O autorovi. *Vlastimil Vondruška* [online]. 2023 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <http://www.vlastimilvondruska.cz/o-autorovi>

WALKER PROCHÁZKA, Jiří. Jiří Walker Procházka – něco o mně. *Jiří Walker Procházka: spisovatel, lektor, scénarista* [online]. [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <http://jwp-prochazka.cz/jiri-walker-prochazka-neco-o-mne>

Seznam příloh

- Příloha č. 1 – statistika literatury pro děti a mládež z Národní knihovny (prvních 70 titulů)
- Příloha č. 2 – statistika detektivní prózy pro děti a mládež z Národní knihovny (prvních 70 titulů)
- Příloha č. 3 – ilustrace pro předpovědi
(LLOYD, T. B. *Pátrání s Agátou*. Praha: Fragment, 2016. ISBN 978-80-253-2882-8.)
- Příloha č. 4 – ilustrace Stopovačka 1
(www.commons.wikimedia.org [online]. 2023 [2023-02-28]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fountain_Yoyogipark.JPG).
- Příloha č. 5 – ilustrace Stopovačka 2
(www.commons.wikimedia.org [online]. 2023 [2023-02-28]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Churchyard_wall_of_St_Helen%27s_Church,_Sefton_2.jpg).
- Příloha č. 6 – ilustrace Stopovačka 3
(www.commons.wikimedia.org [online]. 2023 [2023-02-28]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cytisus_scoparius2.jpg.)
- Příloha č. 7 – ilustrace Stopovačka 4
(KOPIETZ, Gerit a Jörg SOMMER. *Ukradený obraz: [detektivka s kouzelnou lupou]*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2002. s. 37. ISBN 80-720-0166-3.)
- Příloha č. 8 – ilustrace Stopovačka 5
(KOPIETZ, Gerit a Jörg SOMMER. *Ukradený obraz: [detektivka s kouzelnou lupou]*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2002. s. 37. ISBN 80-720-0166-3.)
- Příloha č. 9 – čtení první hodiny
(KOPIETZ, Gerit a Jörg SOMMER. *Ukradený obraz: [detektivka s kouzelnou lupou]*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2002. s. 7-16. ISBN 80-720-0166-3.)
- Příloha č. 10 – čtení druhé hodiny
(KOPIETZ, Gerit a Jörg SOMMER. *Ukradený obraz: [detektivka s kouzelnou lupou]*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2002. s. 23-50. ISBN 80-720-0166-3.)
- Příloha č. 11 – čtení třetí hodiny
(KOPIETZ, Gerit a Jörg SOMMER. *Ukradený obraz: [detektivka s kouzelnou lupou]*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2002. s. 52-113. ISBN 80-720-0166-3.)

- Příloha č. 12 – ilustrace žáků
(zdroj vlastní)
- Příloha č. 13 – ilustrace žáků
(zdroj vlastní)

Příloha č. 1 – statistika literatury pro děti a mládež z Národní knihovny

COUNT	CONSTANT	TITUL_NAZEV	CONSTANT	TITUL_ZAHLAVI
10913	,	Deník malého poseroutky	,	Kinney, Jeff
5962	,	Objevujeme svět!	,	Choux, Nathalie
5632	,	Deník malého poseroutky	,	KINNEY, Jeff
5295	,	Malá baletka	,	Bussell, Darcey
3769	,	Zvířátka z kouzelného lesa	,	Small, Lily
3759	,	Deník Mimoňky	,	Russell, Rachel Renee
3751	,	Dům myšek	,	Schaapman, Karina
3568	,	Anča a Pepík	,	Lomová, Lucie
3062	,	Hraničářův učeň	,	Flanagan, John
2995	,	Ema a její kouzelná zoo	,	Cobb, Amelia
2919	,	Ztřeštěný dům na stromě	,	Griffiths, Andy
2755	,	Vily Nevily	,	Thorpe, Kiki
2675	,	Deník malého Minecraftáka	,	Cube Kid
2523	,	Prašina	,	Matocha, vojtěch
2515	,	Minecraft	,	Milton, Stephanie
2480	,	O mašince Tomášovi	,	Awdry, W.
2336	,	Alea, dívka moře	,	Stewner, Tanya
2238	,	Kočíci válečníci	,	Hunter, Erin
1996	,	Strašidelná knihovna	,	Butler, Dori Hillestad
1925	,	Staré řecké báje a pověsti	,	PETIŠKA, Eduard
1884	,	Morgavsá & Morgana	,	Kopl, Petr
1881	,	Hádej, jak moc tě mám rád!	,	McBRATNEY, Sam
1827	,	Deník Mimoňky	,	RUSSELL, Rachel Renee
1825	,	Amulet	,	Kibushi, Kazu
1746	,	Malý princ	,	SAINT-EXUPÉRY, Antoine de
1734	,	Záleskautky	,	Stevenson, Noelle
1710	,	Správná pětka	,	BLYTON, Enid
1699	,	Úžasný deník - Tom Gates	,	PICHON, Liz
1663	,	Maxovy trable	,	Russell, Rachel Renee
1634	,	Minecraft	,	Jelley, Craig
1614	,	Země příběhů	,	Colfer, Chris
1552	,	Jak vycvičit draky	,	Furman, Simon
1535	,	Můj milý deníček	,	BENTON, Jim
1532	,	Hraničářův učeň	,	FLANAGAN, John
1512	,	Mimoni	,	Collin, Renaud
1498	,	Gerda	,	Macho, Adrián
1496	,	Časodějové	,	Šterba, Natalja Vasiljevna
1459	,	Julinka a její zvířátka	,	JOHNSON, Rebecca
1446	,	Anna & Elsa	,	David, Erica
1442	,	Pokémon	,	Kusaka, Hidenori
1440	,	Dogman	,	Pilkey, Dav
1432	,	Magická zvířata	,	Webb, Holly
1407	,	Alchymistova šifra	,	Sands, Kevin
1403	,	Deník malého Minecraftáka	,	Piratesourcil
1387	,	Mimoni	,	COLLIN, Renaud
1358	,	Lili větroplaška	,	Stewner, Tanya
1354	,	Plants vs. Zombies	,	Tobin, Paul
1317	,	Angry birds	,	DUNGWORTH, Richard
1292	,	Staré pověsti české	,	JIRÁSEK, Alois
1284	,	Čtyřlístek na nebezpečném ostrově	,	Němeček, Jaroslav
1263	,	Dobrodružné příběhy Čtyřlístku	,	Štíplová, Ljuba
1261	,	Mína a kočky	,	Moonheart, Ella
1235	,	Senzační příběhy Čtyřlístku	,	Štíplová, Ljuba
1234	,	Fotbaláci	,	Santiago, Roberto
1229	,	Harry Potter a Tajemná komnata	,	Rowling, J. K.
1227	,	O prasátku Lojzíkovi	,	ONDRAŠÍK, Pavel
1208	,	Objevujeme svět hrou!	,	Choux, Nathalie
1207	,	Srdcerváci	,	Oseman, Alice
1195	,	Zábavné příběhy Čtyřlístku	,	ŠTÍPLOVÁ, Ljuba
1187	,	Apollónův pád	,	Riordan, Rick
1178	,	4 starodávné příběhy Čtyřlístku	,	Lamková, Hana
1178	,	Ségry	,	Telgemeier, Raina
1174	,	Hledá se Nemo	,	HLEDÁ
1162	,	Štážíkyně krystalů	,	Black, Jess
1156	,	Škola jednorozců	,	Chapman, Linda
1132	,	Brátrstvo	,	Flanagan, John
1132	,	Harry Potter a vězeň z Azkabanu	,	Rowling, J. K.
1130	,	Lapka	,	Kukkonen, Janne
1127	,	SpongeBob	,	Hillenburg, Stephen
1107	,	Atlas dobrodružství	,	Letherland, Lucy

Příloha č. 2 – statistika detektivní prózy pro děti a mládež z Národní knihovny

COUNT	CONSTANT	TITUL_NAZEV	CONSTANT	TITUL_ZAHLAVI
1946	,	Strašidelná knihovna	,	Butler, Dori Hillestad
1149	,	Fotbaláci	,	Santiago, Roberto
730	,	Lovci klíčů	,	Luper, Eric
607	,	Tajná dvojka A + B	,	Smolíková, Klára
582	,	Bludiště	,	Kamigaki, Hiro
551	,	Penny Vostrá	,	Rylance, Ulrike
532	,	Čtyřka z Baker Street	,	Djian
451	,	Enola Holmesová	,	Springer, Nancy
450	,	Zločin na Starém Městě pražském	,	KROLUPPEROVÁ, Daniela
439	,	Pes baskevillský	,	DOYLE, Arthur Conan
430	,	Majda Čmuchařová	,	PANKHURST, Kate
384	,	Dvojčata v akci	,	STEKLAČ, Vojtěch
379	,	Velký případ školního detektiva	,	POSPÍŠILOVÁ, Zuzana
363	,	Případ: Detektivové a falešní stěhováci	,	Pospíšilová, Zuzana
359	,	Past na korunu	,	Krolupperová, Daniela
359	,	Případ: Detektivové a zloději kabelek	,	Pospíšilová, Zuzana
340	,	Ukradená cukřenka	,	Peroutková, Ivana
337	,	Řím	,	Válková, Veronika
335	,	Hotel Poslední naděje	,	Thornton, Nicki
331	,	Zločin slečnám nesluší	,	Stevens, Robin
330	,	Detektivové z pudy	,	Bjork, Samuel
326	,	Případ: Detektivové a podivné krádeže	,	Pospíšilová, Zuzana
310	,	Vražda není hra	,	Bradley, C. Alan
309	,	Případ: Detektivové a zachráněné peníze	,	Pospíšilová, Zuzana
304	,	Případ: detektivové	,	Pospíšilová, Zuzana
304	,	Max - kočiči detektiv	,	Todd Taylor, Sarah
287	,	Zootropolis	,	Zootropolis
281	,	Ukradený prsten	,	Peroutková, Ivana
281	,	Záhada zamčeného kupé	,	Stevens, Robin
277	,	Fiorella a dům ztracených duší	,	Vondruška, Vlastimil
269	,	Případ: detektivové a narozeninový případ	,	Pospíšilová, Zuzana
268	,	Stáje Zlatá hvězda	,	Nicholas, Soraya
263	,	Majda Čmuchařová	,	Pankhurst, Kate
263	,	Čaj s kapkou jedu	,	Stevens, Robin
262	,	Sherlock Holmes a příležitostní malí detektivové z	,	MACK, Tracy
258	,	Případy pro Detektivní kancelář č. 2	,	Horst, Jorn Lier
257	,	Ohnivý drak	,	BREZINA, Thomas C.
253	,	Pozdvížení v Pompejích	,	Válková, Veronika
249	,	Detektivové z Tajemné ulice	,	Guzowska, Marta
239	,	Emil a detektivové	,	Kästner, Erich
235	,	Detektiv Lišák	,	Frost, Adam
234	,	Oblékní se pro smrt	,	Bradley, C. Alan
231	,	Ukradené šteně	,	Peroutková, Ivana
226	,	Fiorella a hřbitov upírů	,	VONDROUŠKA, Vlastimil
222	,	Přízrak na stadionu	,	BREZINA, Thomas
221	,	Zrada rodu Trnhoffů	,	Jones, Gareth P.
220	,	Případ Černého ducha	,	SCHEFFLER, Ursel
219	,	Dobrodružství Sherlocka Holmese	,	OWEN, Steve
216	,	Kamarádky ze zámku	,	Harrison, Paula
216	,	Detektiv Prdelka a tajemný vzkaz madam Brambůrkové	,	Troll
214	,	Dvojčata na stopě	,	Hendrych, Josef
214	,	Kdo straší školní strašidlo?	,	Pospíšilová, Zuzana
210	,	Detektiv Prdelka a obr mizící ve tmě	,	Troll
198	,	Timmy Nezdárek	,	PASTIS, Stephan
198	,	Poklad posledního draka	,	BREZINA, Thomas
197	,	Lod duchů	,	BREZINA, Thomas
196	,	Maják nešťastných příhod	,	Thornton, Nicki
194	,	Detektiv Koumes	,	Quis, Josef
192	,	Zootropolis	,	Francis, Suzanne
187	,	Případy detektiva Kláska a opičáka Jojika	,	ROŽNOVSKÁ, Lenka
179	,	soukromý detektiv Matyld	,	Poláček, Jan
179	,	Otazníky detektiva Štíky	,	Kalousek, Jiří
179	,	Fiorella a Bratrstvo křišťálu	,	VONDROUŠKA, Vlastimil
177	,	Zlato hraběte Drakuly	,	BREZINA, Thomas
177	,	Krádež ve vlaku Skotský sokol	,	Leonard, M. G.
168	,	Tajemství pohřešovaného muže	,	Blyton, Enid
165	,	Fantom školy	,	BREZINA, Thomas
164	,	Svěřte případ Kallovi	,	Lindgren, Astrid
162	,	Záhada mloka	,	HORST, Jorn Lier
162	,	Školní detektiv	,	POSPÍŠILOVÁ, Zuzana

Příloha č. 3 – ilustrace pro předpovědi

Příloha č. 4 – ilustrace Stopovačka 1

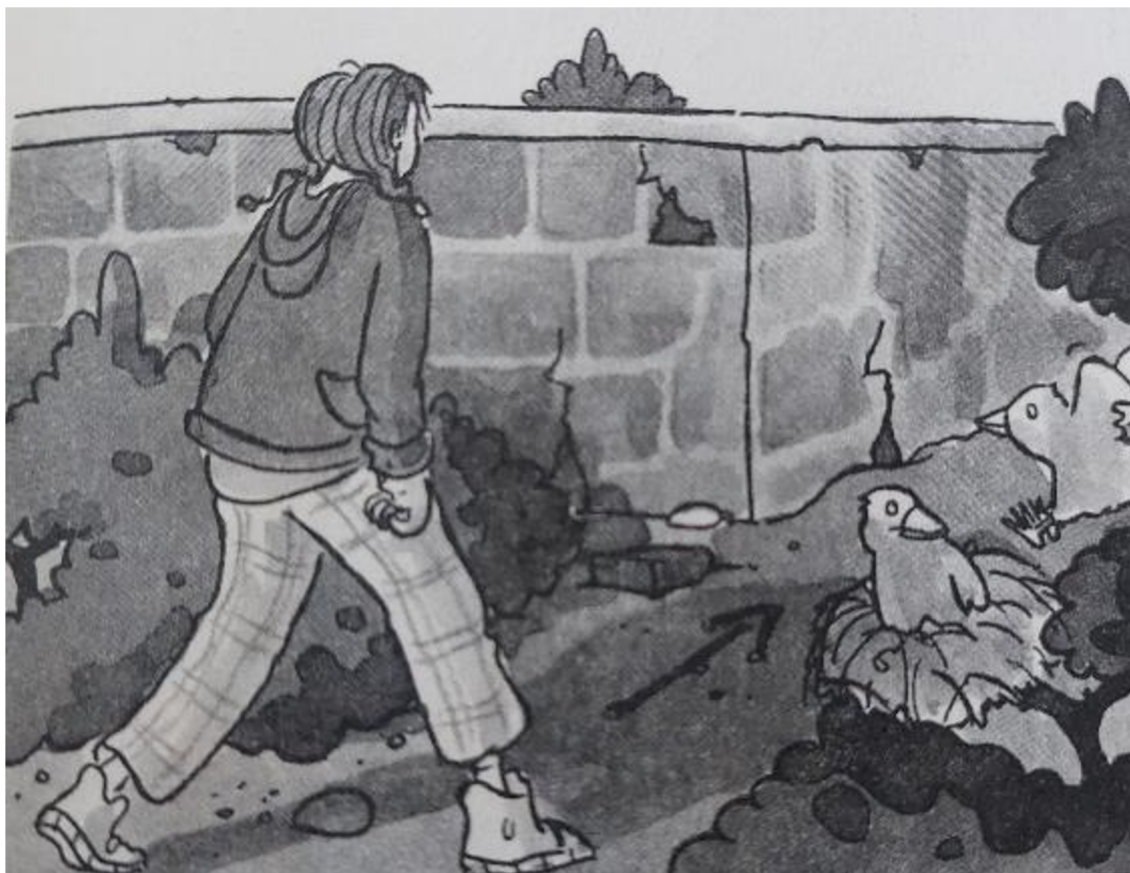
Příloha č. 5 – ilustrace Stopovačka 2

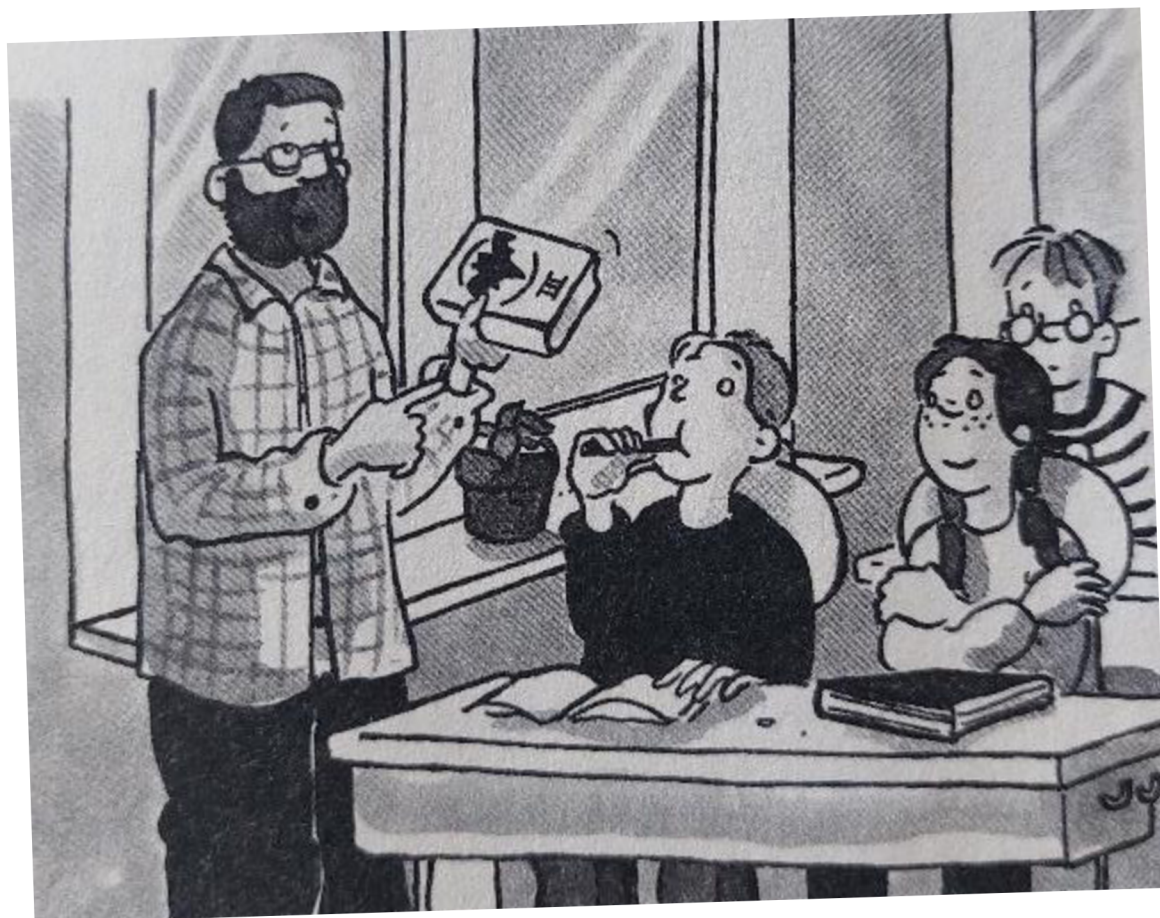
Příloha č. 6 – ilustrace Stopovačka 3

Příloha č. 7 – ilustrace Stopovačka 4

Příloha č. 8 – ilustrace Stopovačka 5

Příloha č. 9 – čtení první hodiny

„Už jde!“ David přibouchl dveře a utíkal na místo. Ostatní žáci ho následovali. Ve třídě byl pěkný zmatek. o chvílku později už ale všichni seděli na svých místech.

Také Agáta se usadila vedle kamaráda Richarda. Richard, kterému jeho přátelé říkají doktor Lupa, vzhlédl od knížky.

„Co se děje?“

„Už jde!“

„Kdo?“

Agáta se natáhla po Lupově knížce, zvedla ji a přečetla titul: *Botanická příručka dešťového pralesa*.

„Člověče, Lupo, co ty všechno nečeš. Z toho by se jeden zbláznil.“

Richard knížku zavřel. „Chceš tím snad naznačit...?“

Agáta ho přerušila. „Chci tím jen říct, že už jde.“

Lupa otevřel pusou... Agáta ho gestem zarazila. „Přece náš nový učitel češtiny.“ „Aha. Proto takový rozruch.“

Dveře do třídy se prudce rozlétly. Dovnitř vstoupil ředitel školy a velký, hubený muž s opáleným obličejem, křiklavě žlutými brýlemi a pečlivě zastřiženým plnovousem.

Ředitel se rozhlédl po třídě.

„Dobré ráno, děti.“

Třída sborově odpověděla: „Dobré ráno, pane řediteli!“ Ředitel spokojeně přikývl. Otočil se ke svému společníkovi a usmál se na něj. „Vidíte, pane učiteli, vaše třída je dobře vychovaná. Nebudete s nimi mít těžkosti.“ Pak se otočil k žákům. „Milé děti, představuji vám pana Jiného, vašeho nového učitele češtiny. Pan Jiný dlouho pracoval v zahraničí a před časem se vrátil do České republiky. Určitě si spolu budete dobře rozumět.“

Ředitel se rozloučil. Jiný ho doprovodil ke dveřím. Ještě jednou se uklonil, zavřel dveře a otočil se.

Jiný se pozorně rozhlédl po třídě. Pak došel ke katedře, usedl na roh stolu a hlasitě se rozesmál.

Děti se po sobě tázavě podívaly. Agáta se zamračila. „Straší mu ve věži?“ zeptal se Lupa. Fascinovaně pozoroval nového učitele. Pak zvedl ruku a přihlásil se. Jiný se stále otřásal smíchy. Všiml si Lupovy zvednuté ruky a přestal.

„Promiňte. Jak se jmenuješ, chlapče?“

„Richard. Richard Trojný.“

„Tak tedy, Richarde. Se mnou je všechno trošku jinak. Kdo chce něco říci nebo se chce na něco zeptat, ať to udělá, nemusí předtím třepat rukou ve vzduchu. Jasně?“

Lupa se podíval na svou zvednutou ruku, jako by to byl jedovatý had. Rychle ji stáhl dolů. Několik dětí se zachechtalo. Lupa si odkašlal. „Vy jste byl v zahraničí? Jako učitel?“ Jiný kývl. „Proč ne? V Brazílii je počet *analfabetů* stále velmi vysoký. Tam jsou potřeba tisíce učitelů.“

„Analfa-co, prosím?“ zeptala se Agáta. Jiný se zasmál. „Analfabetů. To jsou lidé, kteří neumí číst ani psát. a těch je v Brazílii spousta.“ „Vy jste byl v Brazílii?“ zeptal se Lupa.

Jiný kývl. Je to překrásná země v Jižní Americe.“

„Já vím. Mám tam tetu.“

Jiný se zarazil. „Ano? To je dobře. Ale teď bychom se měli trochu zajímat o vyučování.“

Jiný vstal. „Tak jak to s vámi vypadá? Máte chuť napsat si diktát?“

Žáci polekaně vytřeštili oči.

Jiný se uchechtl: „Ne? Škoda. Tak ho necháme být a podíváme se do učebnice. Kdepak jste skončili?“

Agáta rýpla do Lupy. „Myslím, že je nějaký divný.“ „To bych neřekl. Ale něco na něm nesedí. Na učitele trochu moc v pohodě, nemyslíš?“

Učitel Jiný vzal Janinu učebnici češtiny a podíval se dovnitř. Pak zhnuseně zavrtěl hlavou.

„Nene, lidičky. Takhle se čeština neučí.“ Učitel sáhl do aktovky a vyndal noviny. Zalistroval v nich, pak je rozložil před Janu, ukázal na článek a řekl: „Přečti to!“

Jana četla krátký článek. Byla to zpráva o obchodu s nábytkem, který zkrachoval a musel propustit přes třicet zaměstnanců.

Jiný vzal křidlu a popošel k tabuli. „Tedy?“ Žáci zaraženě mlčeli. Jiný opakoval výzvu. „Tedy?“ „Tedy co?“ zeptala se Agáta. „No, alespoň někdo, kdo nespí.“ Jiný se ušklíbl. „Tedy, co znamená tento článek pro lidi, kterých se to týká?“ Richard se přihlásil. Jiný se na něj káravě podíval a Lupa ruku rychle schoval. Zeptal se: „Nechápu, co to má společného s naším předmětem?“

Jiný nahlas vzdychl. „Jak se jmenuje náš předmět?“ „Český jazyk!“ odpověděla třída. „Fajn. a kde žijeme?“

„V České republice.“

„Kde stojí obchod s nábytkem? V České republice. Kde žijí zaměstnanci, kteří přišli o práci? Kde žijí jejich ženy, jejich muži, jejich děti? Kde byly vytištěny noviny, ve kterých se o tom píše? V České republice! V České republice! V České republice!“ Jiný se na žáky dlouho mlčky díval. Pak se zeptal: „Ve kterém předmětu bychom se tedy mohli o této záležitosti bavit?“ „Plácá nesmysly,“ zašeptala Agáta. Lupa si sundal brýle a čistil je cípem svetru. „Pomaloučku začínám souhlasit s tvou domněnkou.“

Za půl hodiny zazvonilo. Jiný vyskočil uprostřed věty a tleskl do dlaní. „Pro dnešek volno!“ S těmito slovy vyrazil ze třídy.

Agáta žďuchla Lupa do ramene. „Pojď se mnou!“ Vyběhla na chodbu. Na druhém konci chodby viděla učitele, jak sbíhá po schodech. Lupa už také vyběhl ze třídy. Rychle sundali bundy z věšáků a utíkali za učitelem. Ten spěchal, aby se z houfu žáků rychle dostal na parkoviště před školou.

Když opustil budovu, byli Agáta s Lupou jen pár metrů za ním. Jiný zamířil rovnou k omlácenému starému autu a zastavil se. Agáta strhla Richarda za keč. Bylo to těsně předtím, než se Jiný otočil a pozorně se rozhlédl na všechny strany.

Agáta z houští učitele pozorně sledovala. Viděla, jak odemkl auto, nastoupil a nastartoval. Pak rychle vyjel z parkoviště. Agáta se zrovna chtěla otočit na Lupa, když koutkem oka zpozorovala nějaký pohyb. Instinktivně se přikrčila.

„Myslel jsem, že je pryč?“ zeptal se Richard.

„Je, ale... podej mi, prosím tě lupu!“ Richard vzdychl a sáhl pro ni. „Bud ale opatrná. Po našem posledním dobrodružství jsem ji musel celou rozebrat!“ „Prosím tě, kvůli trošce bláta?“ Richard Agátě podal kouzelnou lupu a ta se zasmála. „Ta je tak čist'ounká, že to s ní půjde úplně snadno.“ „Kdybys věděla...“ „Pssst!“ Agáta ho zarazila a namířila lupu na kontejner se starým papírem, který stál asi deset metrů od nich.

„Co vidíš?“ zeptal se Lupa netrpělivě.

Agáta se podívala a pak si tiše hvízdla.

Lupa naléhal: „Řekni už konečně něco!“

Příloha č. 10 – čtení druhé hodiny

Agátin dědeček nebyl ve svých 68 letech vůbec zkostnatělý. Jako bývalý policejní inspektor byl pro Agátu často důležitým pomocníkem. I když nerad viděl, když se jeho vnučka pletla do nebezpečných dobrodružství. Po jídle se děda zeptal: „Četla jsi o tom vloupání, Agáto?“ „O jakém vloupání?“ zeptali se tatínek a Agáta dvojhlasně. „Četl jsem o tom ráno v novinách. Někdo se vloupal do starostovy vily.“

Agáta se zazubila: „Nech mě hádat. Poslali tě, abys mě požádal o vyřešení případu.“ Děda upil kávu a odložil šálek. „Starosta by asi byl ten poslední, kdo by tě o něco žádal. Kromě toho už na případu horlivě pracuje policie. Moji bývalí kolegové mají dokonce mimořádné služby. a to všechno kvůli jednomu obrazu.“

„Kvůli jednomu obrazu?“

„Ano. Byl ukraden jediný obraz. Malba ze 17. století. Mimořádně cenný kousek.“ Agáta se ušklíbala: „Jeho vina!“ „Cože?“ „No, normální člověk si přece nepověsí obraz za tolik peněz na zeď.“ a dodala: „Jsem zvědavá, co na to Lupa zítra řekne.“

Richard už o tom samozřejmě věděl. Zatímco čekali před první vyučovací hodinou na nového učitele češtiny, vysvětloval Lupa Agátě cenovou politiku na mezinárodním trhu s uměleckými díly. Lupa se v tom vyznal stejně dobře, jako ve všem ostatním. Konečně, skoro o deset minut později, vešel učitel Jiný v dobré náladě do třídy. „Myslel jsem si, že bychom se mohli podívat na pěkný film.“ Učitel zamával videokazetou. „Batman, třetí díl – znáte to někdo?“ Několik dětí přikývlo. Lupa zakoulel očima. Agáta se zašklebila: „Co zas máš? Ten film je přece super!“ „Může být, ale určitě není ve školních osnovách.“ „Učební osnovy! Lupo! Člověče, ty jsi mrzout.“ Richard zkřížil uraženě ruce a začal se houpat na židli „Hlavně že ten tvůj Jiný není mrzout.“

„Právě.“ Oba na učitele úplně zapomněli. Najednou se před nimi zčistajasna objevil. „Pomohli byste mi donést video?“ Agáta a Lupa vyšli za učitelem na chodbu. Ten zamířil doleva. „Do kabinetu se ale jde jinudy.“ „Aha, tak...“ Jiný se nechal Lupou dovést do kabinetu. Na školním videu ale visela cedulka: „Rezervováno pro učitele Procházku, třída 2. C.“ „Odneste ho do třídy,“ řekl učitel. Lupa zaváhal: „Je to ale rezervované.“ „Ano?“ Jiný nařídil: „Počkejte tady, dojdou se s kolegou domluvit.“ Vyšel na chodbu a zavřel za sebou dveře. Lupa se podíval na Agátu. „To je ale janek!“ Vtom se Agáta zarazila a položila si prst na rty. „Tiše, co se to děje?“

Ted' už to slyšel i Lupa. „Dusot těžkých bot. Spousta lidí.“

Oba slyšeli vzrušené hlasy. Richard vytáhl lupu a namířil ji na dveře do chodby. Vzdychl: „To vůbec nevpadá dobře...“

„Legendární lupič uměleckých památek Jonáš Rapský, který byl dnes ráno zatčen, nečekaně utekl. Přepínáme živě do budovy Úřadu vyšetřování, kde dnes odpoledne došlo k této politováníhodné události.“

„Ted' mi řekněte, proč se tady musíme ukrývat jako zločinci.“

„Opravdu to chceš vědět?“

„Jasně!“

„Tak jo. Tedy, mám-li být upřímný...“ „Musíte!“ „...já nevím. Dnes ráno mě zatkla policie. Prý jsem především ukradl vzácný obraz. To ale není pravda.“ „Samozřejmě že ne!“ „Policie mi ale bohužel nechce věřit. Dneska odpoledne jsem měl vypovídat u vyšetřovatele. Potřeboval jsem ale nutně na záchod. Policisté čekali venku, okno bylo otevřené a... no, jednal jsem prostě ve zkratu.“

„Proč Vám mám věřit, že nejste Rapský?“ Jiný vzdychl: „Vypadám snad jako král zlodějů?“

„Gangsteři obvykle nevypadají jako gangsteři.“

„Jak to ty můžeš vědět?“

Agáta se zasmála. „Protože jsem jich už spoustu dostala pod zámek!“

Jiný se zarazil: „Ty?“ „Já. a darebáka poznám na sto honů.“

„Tak...“ „Ano. a proto vám věřím.“ Agáta vyskočila. „Pojďte, musíme si pospíšet, abychom dědu stihli.“

„Já nevím.“ Jiný váhal. „Proč myslíš, že mi tvůj děda pomůže? Myslím, že bude lepší, když půjdeš domů a zapomeň, že jsi mě kdy viděla...“ „Bud' půjdete se mnou, nebo skočím támhle do té budky a zavolám policii.“

Jiný vzdychl. „No dobře...“

Okolo parkoviště projela bílá dodávka. Zastavila o několik metrů dál u kraje silnice. Zůstala stát se spuštěným motorem, ale nikdo nevystupoval. Agáta a Jiný ji podezíravě pozorovali. Jiný se zeptal: „Tak, kde máš tu...“ „Moment!“ Agáta vyndala lupu a nařídila ji na dodávku.

Příloha č. 11 – čtení třetí hodiny

Otočila se na Richarda: „Co je za zdi?“ Richard se podíval lupou... „Nic nevidím. Ani ň!“

„Vidíš telefonní budku?“

„Ne. Jen několik popelnic a banku.“ Agáta se natáhla po kouzelné lupě.

„Půjč mi ji taky.“

Podívala se a zašeptala: „To není banka.“

„A co to tedy je?“

„To je telefonní budka!“ Všichni seskočili na druhou stranu zdi.

„Au, můj kotník!“ zaúpěl dědeček. Všichni čtyři ztuhli. Slyšeli vzrušené hlasy za zdi. Pak se dveře zase zabouchly. Lupa se ušklíbla. „Vidíš, Agáto, že je to banka.“ Agáta jen zavrtěla hlavou. Pobíhala sem a tam a hledala nějaký kámen. Pak u paty zdi objevila uvolněnou cihlu. Vytáhla ji a vyběhla s ní na spoře osvětlenou ulici. Rozmáchla se a hodila cihlu do výlohy banky. Sklo se s hlasitým třeskem rozlétlo na tisíc kousků.

„Říkám vám, že to je telefonní budka!“ culila se Agáta.

„Přeskočilo ti?“ vykřikl Jiný.

Agáta vítězoslavně zavrtěla hlavou a ukázala na červené světlo, které začalo blikat nad vchodem do banky. Děda protáhl obličej. Agáta se ušklíbla na Jiného: „Jste přece profík. Co to znamená?“

„Moc vám děkujeme! Pavlíka a tu jeho bandu jsme dopadli. Vyklízeli právě kancelář. a hádejte, co jsme našli.“ „Starostův obraz?“ Jarý kývl. „A spoustu dalších věcí, které jim nepatří.“ „A Jiný?“ „Beze stopy zmizel. Zajímalo by mě, kam. Ne, že by to bylo důležité. Konec konců nám není nic dlužen. Proč se vlastně vrátil?“

„Slatina v záři luny!“ zamručel Lupa. „To by dávalo smysl. Jestli ho tu tenkrát někde ukryl... ale kde?“

Příloha č. 12 – ilustrace žáků

klíčová slova:
 Doktor Lupa
 Agáta
 jinyj
 kouzelnic lupu
 ukradiny doruz

statecny
 hodny
 mily
 bystry
 kamaradsky
 hubeny
 dohodruzeny

Knihy
 + libilo sem
 vse, bylo to
 zabavne do-
 brodruzené
 - nic

prečetla by si si nikdy další detektivku z k proc
 Ana, prečetla bych si ji bavit by me to protoze to je
 napinave a zajimave.

Doktor
 LUPA (Richard)

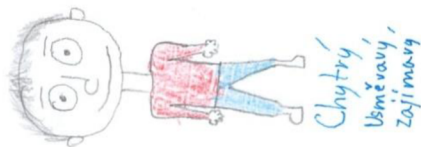
milá
 bystrá
 chytřá
 dohodruzená
 statecna
 kamaradstva
 hubena

zmenila bych:
 nic bych nezmenila

doplnila bych:
 nic bych nedoplnila

ponechala bych:
 ponechala bych
 vse

AGÁTA

1) Doplnila bych: lupou, rychardory, dryle, Agátě, batoh
změníla bych: brýle, agátý
ponechala -11-: všechno kromě agátiných brýlí

2) hrady, Agátary, Jiný, obraz

3) všechno

b) nic

c) ano

4)